

**Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gerdos Rudminaitės,
V kurso, privatinės teisės: civilinių ginčų
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Dirbtinio intelekto technologijos panaudojimo galimybės vykdymo procese: iššūkiai
ir perspektyvos**

**Possibilities of Using Artificial Intelligence Technology in the Execution Process:
Challenges and Prospects**

Vadovas: doc. dr. Rimantas Šimaitis
Recenzentė: vyr. lekt. dr. Kristina Pranevičienė

Vilnius
2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Magistro darbe analizuojamas dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės vykdymo procese. Darbe aiškinamasi dirbtinio intelekto samprata, raida, reguliavimo poreikis. Taip pat magistro darbe aiškinamasi, kokios galimybės panaudoti dirbtinį intelektą teismų ir antstolių veikloje. Nagrinėjama kokie gali būti dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese iššūkiai bei ateities perspektyvos. Magistro darbe nagrinėjami aktualūs nacionaliniai ir Europos Sąjungos teisės aktai, Lietuvos bei užsienio mokslinė literatūra.

Pagrindiniai žodžiai: dirbtinis intelektas, vykdymo procesas, antstolis, iššūkiai, dirbtinio intelekto aktas.

The Master's thesis analyses the possibilities of using artificial intelligence in the execution process. The thesis explains the concept of artificial intelligence, its development and the need for regulation. The Master's thesis also explores the possibilities of using artificial intelligence in the activities of courts and bailiffs. It examines what the challenges and future prospects for the use of artificial intelligence in the enforcement process might be. The Master's thesis examines relevant national and European Union legislation, Lithuanian and foreign scientific literature.

Main words: artificial intelligence, execution process, bailiff, challenges, artificial intelligence act.

TURINYS

IŽANGA	2
1. DIRBTINIO INTELEKTO SAMPRATA IR PRITAIKYMAS TEISĖJE	4
1.1. Dirbtinio intelekto sąvoka	4
1.2. Dirbtinio intelekto raida	7
1.3. Reglamentavimo poreikis	10
2. DIRBTINIO INTELEKTO PANAUDOJIMO GALIMYBĖS VYKDYMO PROCESE	13
2.1. Teismo funkcijų atlikimas pasitelkiant dirbtinį intelektą	13
2.2. Antstolių funkcijų užtikrinimas pasitelkiant dirbtinį intelektą	18
3. DIRBTINIO INTELEKTO PANAUDOJIMO VYKDYMO PROCESSE IŠŠŪKIAI IR PERSPEKTYVOS	24
3.1. Dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese perspektyvos	24
3.2. Dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese iššūkiai	28
3.1.1. Etiniai dirbtinio intelekto panaudojimo iššūkiai	28
3.1.2. Teisiniai dirbtinio intelekto panaudojimo iššūkiai	31
IŠVADOS	35
ŠALTINIAI	37
SANTRAUKA	44
SUMMARY	45

IŽANGA

Darbo aktualumas - rašto darbe bus nagrinėjamos dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės vykdymo procese, kokie iššūkiai kyla jį pasitelkiant, bei kokios ateities perspektyvos šiuo klausimu. Ši tema šiuo metu labai aktuali tuo, kad dirbtinis intelektas vis plačiau panaudojamas kasdieniame gyvenime, tačiau jo panaudojimo galimybės ir teisėje yra neišvengiamos. Tiek antstolių, tiek teismų veikla jau dabar yra veikiama dirbtinio intelekto technologijos. Dirbtinis intelektas mažai reglamentuota teisės sritis, todėl šiame darbe bus aptariamas galimas dirbtinio intelekto reglamentavimas, bei jau reglamentuojamos jo sritys. Šios technologijos panaudojimas susiduria tiek su etiniais tiek su teisiniais klausimais. Etinių iššūkių: diskriminavimo, skaidrumos, bei teisinių iššūkių; duomenų apsaugos, dirbtinio intelekto atsakomybės, bei reguliavimo išsiaiškinimas padės suprasti kaip, norint panaudoti šią technologiją ir teisės srityje, turi būti saugomos žmogaus teisės, bei kiti pagrindiniai principai.

Darbo tikslas - atsižvelgiant į įvairius šaltinius tiek teisės aktus, tiek mokslinius straipsnius ir knygas, magistro darbe bus siekiama atskleisti kaip dirbtinis intelektas gali būti panaudojamas vykdymo procese, kokie galimi to iššūkiai ir perspektyvos.

Darbo uždaviniai:

- I. Aptarti dirbtinio intelekto kaip technologijos sampratą, raidą, pritaikymą teisės srityje bei reguliavimo galimybes.
- II. Išsiaiškinti dirbtinio intelekto panaudojimo galimybes antstolių bei teismų veikloje.
- III. Atskleisti galimas dirbtinio intelekto panaudojimo perspektyvas vykdymo procese.
- IV. Išskirti dirbtinio intelekto panaudojimo kylančius ir galimus kilti iššūkius tiek etiniais tiek teisiniais klausimais.

Originalumas - analizuojant teisės mokslinius šaltinius, susijusius su tema, galime rasti dirbtinio intelekto panaudojimo galimybes kitose teisės šakose: baudžiamojoje, konstitucinėje. Šia tema dirbtinio intelekto pritaikymo galimybės nėra daug nagrinėtos. Darbo originalumas pasireiškia aiškinantis dirbtinio intelekto santykį su vykdymo proceso teise, taip pat žvelgiant per įvairias perspektyvas aiškinantis dirbtinio intelekto panaudojimo galimybes bei galinčius kilti iššūkius antstolių ir teismų funkcijų atlikime.

Objektas - didžiausias dėmesys skiriamas išsiaiškinti dirbtinio intelekto panaudojimo galimybes vykdymo procese, antstolių ir teismų veikloje, bei atskleidžiant galimų iššūkių kilimą.

Metodai - rašant magistro darbą bus naudojamas lyginamosios analizės, lingvistinis, aprašomasis, loginis ir kiti pagalbiniai metodai. Lyginamosios analizės metodas taikomas, norint atskleisti panašių, tačiau tuo pačiu skirtingų pasaulio šalių pavyzdžius dirbtinio intelekto panaudojimo teisės srityje. Lingvistiniu metodu aiškinama sąvokų sandara. Analizės ir aprašomasis metodai naudojami nagrinėjant teisės aktus, bei mokslinius šaltinius. Loginis metodas taikomas įvertinant medžiagą, pateikiant apibendrinimus ir išvadas.

Svarbiausi šaltiniai - nagrinėjant šią temą dėmesys skiriamas Europos Sąjungos teisės šaltiniams, naujai priimto „Dirbtinio intelekto akto“ analizei. Nagrinėjant įvairius temos aspektus remtasi įvairių autorių šaltiniais, statistikomis. Taip pat vertinant panaudojimo galimybes pasitelkiami kitų pasaulio šalių pavyzdžiai.

1. DIRBTINIO INTELEKTO SAMPRATA IR PRITAIKYMAS TEISĖJE

1.1. Dirbtinio intelekto sąvoka

Dirbtinis intelektas (toliau – DI) šiuo metu aktuali tema, jo panaudojimas keičia žmonių gyvenimus pritaikant atlikti įvairius veiksmus, informacijos paiešką, vaizdų kūrimą, taip pat ir apdorojant didelius kiekius informacijos ir galima sakyti, nuspėjant ateitį. DI sąvoka susideda iš dviejų žodžių: „dirbtinis“ ir „intelektas“. Pagal lietuvių kalbos žodyną dirbtinis – tai kuris padirbtas, sukurtas žmogaus, ne gamtinis. O intelektas – protas, protingumas, žmogaus sugebėjimas mąstyti. Taigi, apjungus šiuos žodžius gaunasi, kad tai turėtų būti žmogaus sukurtas žmogaus protas, tačiau DI sąvoka nėra apibrėžiama taip paprastai. Yra ne vienas DI apibrėžimas, įvairiuose mokslo šaltiniuose jis apibūdinamas skirtingai.

Vienas iš pirmųjų metodų, taikytų siekiant apibrėžti dirbtinį intelektą, buvo Alano Turingo 1950 metais sukurtas Turingo testas. Pagal minėtąjį testą, kompiuteris ar kitokia informacinė technologija būtų laikoma dirbtiniu intelektu, jeigu žmogus, užduodantis tam tikrus klausimus kompiuteriui, gavęs atsakymus negalėtų atskirti, ar juos pateikė kompiuteris, ar žmogus. (Juškevičiūtė-Vilienė, 2020, p. 120). Nepaisant, kad Turingo bandymai buvo pirmieji tokie dirbtinio intelekto srityje, DI pirmasis apibrėžimas priskiriamas kitam mokslininkui John McCarthy. 1956 metais jis dirbtinį intelektą apibūdino taip: „kompiuterinių programų, kurios atlieka užduotis, kurias šiuo metu geriau atlieka žmonės, nes joms atlikti reikia aukšto lygio protinių procesų, pavyzdžiui, suvokimo mokymosi, atminties organizavimo ir kritinio mąstymo, kūrimas“. (History of Artificial Intelligence, 2023). Nuo to laiko DI tapo ateities tikslu. XXI amžiuje DI apibrėžimai tobulėjo, nes tobulėjo ir jį kuriančios technologijos. 2010 metais Nils J. Nilsson apibrėžė DI, jis nurodė, kad: „Dirbtinis intelektas – tai veikla, skirta kurti protingas mašinas, o intelektas – tai savybė, leidžianti subjektui tinkamai ir įžvalgiai veikti savo aplinkoje“. (Stone et al., 2016, p. 12). Pateikiant daugiau apibrėžimų: dirbtinis intelektas – tai bendras kompiuterių gebėjimas imituoti žmogaus mąstymą ir atlikti užduotis realioje aplinkoje, (Artificial Intelligence (AI) vs. Machine Learning, 2023). Taigi, matoma, kad dirbtinio intelekto sąvoka keičiasi, galima sakyti, prisitaiko keičiantis metams bei tobulėjant technologijoms ir galimybėms. DI apibrėžimų yra įvairių, kiekvienas autorius, nagrinėjantis DI, bando apibrėžti savaip, atsižvelgiant į tų metų pokyčius.

Kadangi, kaip buvo minėta, DI keičia žmonių gyvenimus, jo panaudojimas taip pat apima vis platesnes galimybes ir sritis. Todėl poreikį apibrėžti DI ir nustatyti tam tikrus naudojimo principus mato ir Europos Sąjungos (toliau – ES) bei įvairių šalių institucijos.

DI sąvoką apibrėžė Europos Komisijos Komunikatas dokumente „Dirbtinis intelektas Europai“ 2018 metais nurodė tokią sąvoką: „Dirbtinis intelektas – tai sistemos, kurios elgiasi protingai, analizuodamos savo aplinką ir darydamos gana savarankiškus sprendimus tikslui pasiekti. Dirbtinio intelekto sistemos gali būti grindžiamos vien tik programine įranga ir veikti virtualiajame pasaulyje (pvz., balso sintezatoriai, vaizdo analizės programinė įranga, paieškos sistemos, kalbos ir veido atpažinimo sistemos) arba gali būti integruotos techninėje įrangoje (pvz., pažangiuose robotuose, savaeigėse transporto priemonėse, bepiločiuose orlaiviuose ar daiktų interneto objektuose)“. (Dirbtinis intelektas Europai, 2018) Vėliau tais pačiais metais ši Europos Komisijos Komunikato pateikta sąvoka buvo išplėta Europos Komisijos dirbtinio intelekto aukšto lygio ekspertų grupės, kuri paaiškindama atskirus jos aspektus priėjo prie galutinio DI apibrėžimo: „Dirbtinio intelekto (DI) sistemos yra žmonių sukurtos programinės įrangos (taip pat gali būti aparatinės įrangos) sistemos, kurios, joms nustačius sudėtingą tikslą, veikia fiziniu ir skaitmeniniu lygmenimis – analizuoja savo aplinką rinkdamos duomenis, aiškina surinktus struktūruotus ir nestruktūruotus duomenis, logiškai analizuoja turimas žinias arba apdoroja pagal tuos duomenis suformuotą informaciją ir priima sprendimą, kokį (-ius) veiksmą (-us) geriausia atlikti, kad užsibrėžtas tikslas būtų pasiektas. DI sistemos gali naudoti simbolines taisykles arba sudaryti skaitmeninį modelį, jos taip pat gali koreguoti savo elgesį analizuodamos, kokį poveikį aplinkai padarė jų ankstesni veiksmai. Kaip mokslo šaka DI apima keletą metodikų ir metodų, pavyzdžiui, mašinų mokymąsi (konkretūs pavyzdžiai – gilusis mokymasis ir sustiprintas mokymasis), mašinų atliekamą loginę analizę (įskaitant veiksmų ir laiko planavimą, žinių vaizdavimą, loginę analizę, paiešką ir optimizavimą) ir robotiką (įskaitant kontrolę, suvokimą, jutiklius, veiksmo mechanizmus ir visų kitų metodų integravimą į kibernetines – fizines sistemas)“ (A definition of AI: main..., 2018). Ši ekspertų grupės pateikta sąvoka platesnė, apimanti daugiau aspektų. Matoma, kad aiškindami sąvoką jie įtraukė DI taikomus metodus, tokius kaip loginę analizę, mašinų mokymąsi ir robotiką. Galima sakyti, kad daugiausia dėmesio yra susilaukęs mašinų mokymosi metodas, nes jis labiausiai panašus į žmogaus intelekto galimybes, tačiau veikia jam įdiegtų duomenų pagrindu, gali prognozuoti, padaryti išvadas, tačiau tik remiantis jam pateiktais duomenimis, padaręs kokią nors prognozę, jis gali būti taip mokomas jam pranešant, ar jo išvada teisinga, ar ne. Taigi, šios pateiktos sąvokos remiasi tuo, kad DI veikia pagal jam pateiktus duomenis.

Lietuva 2018 metais priėmė „Lietuvos dirbtinio intelekto strategiją“. Šioje strategijoje naudojosi Europos Komisijos Komunikato nurodyta sąvoka, neišplėta jos versija. Tiesa, ši Europos Komisijos Komunikato sąvoka susilaukė ir kritikos, būtent ir jos panaudojimas

Lietuvos dirbtinio intelekto strategijoje. Angliškas DI apibrėžimas prasilenkia su realybe, nes DI neanalizuoja savo aplinkos, DI algoritmų pagrindu veikianti sistema, suvidurkinusi didelį kiekį duomenų (pakankamai didelis duomenų kiekis idealiu atveju apima visas galimas variacijas), geba patikrinti, ar konkretus objektas (video / audio ar kitoks fragmentas) patenka į tą vidurkį, ir tai poetinių vaizdinių kalba yra vadinama „atpažinimu“. Akivaizdu, kad su intelektu tai neturi nieko bendro (Gaubienė, 2019). Taip pat autorė mini, kad reikia suprasti, jog DI sistemos pačios nieko neanalizuoja ir nedemonstruoja. Į DI galima žiūrėti kaip į dvi raides, kurios negali būti interpretuojamos kaip subjektas, demonstruojantis protingą ir sumanų elgesį, o tuo labiau priimantis savarankiškus sprendimus. Rezultatas, kurį pateikia DI technologija grindžiamos sistemos, bus priklausomas nuo pateiktų duomenų ir funkcijų, kurios buvo iš anksto įdiegtos sistemoje. Ši autorės nuomonė buvo paskelbta 2019 metais, todėl pagal tuometinį DI apibrėžimą galima iš dalies sutikti su tokia nuomone, kad DI tai ne savarankiška sistema, nes DI nors ir taikydamas įvairius metodus, kaip nurodytus išplėstoje Europos Komisijos Komunikato sąvokoje, tačiau vis tiek remiamasi įdiegtais algoritmais, DI gali priimti sprendimus, bet tik tokioje apimtyje kiek jam yra įdiegta medžiaga, tačiau, kad DI neanalizuoja ir nedemonstruoja šiuo metu jau nebegalima sutikti, nes DI jau pasiekė tokį lygį, kai analizuodamas medžiagą, nors jam ir pateiktą, jis gali sugeneruoti naujus duomenis. Taigi, toks jos sąvokos supratimas paneigia ir Europos Komisijos Komunikato pateiktą sąvoką, kurioje nurodoma, kad DI mokosi analizuodamas savo veiksmus.

DI kiekvienais metais vis labiau keitėsi, jo panaudojimo galimybės didėjo ir tuomet atsiradus tokioms DI programoms kaip „ChatGPT“, „Bardas“ atsirado sąvoka „generatyvinis dirbtinis intelektas“. Generatyvinis DI yra novatoriškas dirbtinio intelekto porūšis, galintis kurti naują turinį pagal iš esamų duomenų išmokus modelius ir struktūras. (Marr, 2024, p. 3) Autorius mini, kad tai ne tik žmogaus kognityvinių procesų, tokių kaip sprendimų priėmimas ir problemų sprendimas, imitavimas, bet ir žmogaus kūrybiškumo imitavimas. (Marr, 2024, p. 5). Tuo būtent skiriasi nuo jau apibrėžto DI, tiesa, generatyvinis DI yra reguliaraus DI intelekto kategorija, todėl nereikėtų laikyti tai visiškai atskira DI intelekto sąvoka.

DI tobulėjimą patvirtina ir Europos Sąjungos priimtas „Dirbtinio intelekto aktas“, tiesa, dar neįsigaliojęs, bet žiūrint į jo tekstą jame pateikiamas DI apibrėžimas: Dirbtinio intelekto sistema – mašininė sistema, suprojektuota veikti įvairiais savarankiškumo lygiais, kuri gali prisitaikyti po įdiegimo ir kuri, siekdama aiškių ar numanomų tikslų, iš gautų įvesties duomenų nustato, kaip sukurti rezultatus, pavyzdžiui, prognozes, turinį, rekomendacijas ar sprendimus, galinčius paveikti fizinę ar virtualią aplinką.

Taigi, DI sąvoka plati ir įvairi, todėl tai bendra sąvoka, apimanti įvairius skaičiavimo metodus ir susijusius procesus, kuriais siekiama pagerinti mašinų gebėjimą atlikti intelekto reikalaujančius veiksmus, pavyzdžiui, modelių atpažinimą, kompiuterinį matymą ir kalbos apdorojimą (Raso et al., 2018).

Nors DI sąvoka keičiasi ir vienareikšmiško sutikimo jos apibrėžimui nėra, tačiau svarbiausias aspektas apibrėžiant DI yra būtent patikimo ir teisėto DI kūrimas. Būtent ES naujai priimtame teisės akte ir akcentuoja tai, kad DI turi būti patikimas ir nepažeistų žmogaus teisių. Patikimumo nustatymui remiamasi Europos Komisijos sudaryta aukšto lygio ekspertų grupės dirbtinio intelekto klausimais sukurtomis „Patikimo DI etikos gairėmis“. Šiose gairėse nurodoma: kad DI būtų patikimas, reikalingi trys elementai (ir juos DI sistema turi atitikti visą gyvavimo ciklą), tai: 1) turėtų būti teisėtas, užtikrinant, kad būtų laikomasi visų taikytinų įstatymų ir kitų teisės aktų, prie jo priskiriami ir etikos principai: pagarba žmogaus autonomijai, žalos prevencija, teisingumas, paaiškinamumas; 2) turėtų būti etiškas, užtikrinant, kad būtų laikomasi etikos principų ir vertybių; 3) turėtų būti patvarus techniniu ir socialiniu požiūriais, nes net ir tada, kai DI sistemos naudojamos su gerais ketinimais, gali būti padaryta netyčinė žala (Patikimo DI etikos gairės, 2018)

Viską apibendrinant galima daryti išvadą, kad bendros sąvokos nėra ir sunku ją apibrėžti, nes ji gali keistis labai greitai vis tobulinant dirbtinio intelekto galimybes. Galima sakyti, kad dirbtinis intelektas tai žmogaus intelekto imitacija, o galbūt tiksliau – labiau siekis imituoti žmogaus intelektą, nes dirbtinis intelektas vis tik veikia pagal jam įdiegtus algoritmus ir jam trūksta žmogiškųjų savybių, tokių kaip intuicija, emocijos. Todėl geriausias būdas aiškinti DI būtų remiantis ne tik vien jo veikimo principais technologiniu požiūriu, tačiau ir remiantis patikimo DI taisyklėmis bei žmogaus pagrindinėmis teisėmis, jo etiniu veikimu. Tokiu atveju DI būtų aiškinamas ne tik per technologinį tobulėjimą, bet ir per žmogui keliamą poveikį, taip būtų apibrėžtos jo ribos.

1.2. Dirbtinio intelekto raida

Šiuolaikiniame pasaulyje DI vis labiau naudojamas atliekant įvairias užduotis ir įsivaizduoti gyvenimo be DI jau būtų sudėtinga. Jo raida darė ir daro įtaką daugumai gyvenimo sričių: nuo sveikatos srities, švietimo sistemos iki DI panaudojimo teisės srityje tiek apdorojant didelius kiekius informacijos, tiek priimant teismo sprendimus.

DI atsiradimas siejamas su 1956 metais įvykusia Dartmuto konferencija, kurią surengė dalis tyrėjų, sugalvojusių idėją intelektą įdiegti į mašinas. Allenas Newellas ir Herbertas Simonas, du Dartmuto konferencijoje dalyvavę kognityvinės srities mokslininkai, teigė,

kad žmogaus intelektas iš esmės yra manipuliavimas simboliiais ir jei žmonės yra protingi dėl to, kad simbolius vaizduoja ir jais manipuliuoja, galbūt būtų galima suteikti kompiuterinėms sistemoms tokį patį gebėjimą (Kleijn, 2022, p. 31). Ši pozicija vadinama fizinių simbolių sistemos hipoteze, o ją sustiprino šių kūrėjų kompiuterinių programų „Logic Theorist“ ir „General Problem Solver“ sėkmė. Pirmoji programa, manipuluodama aukšto lygio simboliiais, galėjo samprotauti ir generuoti matematinių teiginių įrodymus netgi patobulindama kai kuriuos žmonių rastus įrodymus, o antroji buvo bendresnio pobūdžio programa, skirta loginėms problemoms spręsti (Kleijn, 2022, p. 32). Taigi, nuo to laiko ir prasidėjo DI augimo laikotarpis. 1958 metais John McCarthy sukūrė pirmąją programinę kalbą, kuri iki šiol naudojama. Nors technologijos išliko įdomios ir daug žadančios, septintojo dešimtmečio pradžioje technologijų populiarumas sumažėjo, mašinos turėjo labai mažai atminties, todėl buvo sunku naudotis kompiuterių kalba (History of Artificial Intelligence, 2023). Tuomet prasidėjo taip vadinama DI raidos „žiema“. Galima sakyti, kad mokslininkai savo idėjomis buvo pažengę daugelį metų į priekį nei pačių technologijų tobulėjimas, kas būtent ir stabdė dirbtinio intelekto vystymąsi.

Sustojus DI vystymuisi prasidėjo DI teorijos kritika. Pavyzdžiui, 1973 metais matematikas Jamesas Lighthillas, teikdamas ataskaitą Didžiosios Britanijos mokslo tyrimų tarybai, kritikavo DI srityje padarytą pažangą ir pateikė vadinamąją Lighthillo ataskaitą. Ataskaitoje buvo konkrečiai paminėta, kad daugelis problemų, kurias tuo metu galėjo spręsti DI sistemos, buvo išsprendžiamos tik nedidelėms žaislinėms problemoms, o jas perkėlus į realaus pasaulio problemas paaiškėdavo, kad jos yra skaičiavimo požiūriu sunkiai išsprendžiamos (Kleijn, 2022, p. 34). Nuo to laiko DI tobulėjimo banga grįžo, buvo kurtos ekspertų grupės, komisijos, vyko konferencijos, pavyzdžiui, 1980 metais įvyko pirmoji DI pažangos asociacijos konferencija. 1997 metais buvo sukurta „Deep Blue“ sistema IBM kompanijos, kuri įveikė tuometį šachmatų čempioną, taip įrodydama, kad DI artėja savo galimybės prie žmogaus intelekto (What is the history of AI, 2022). Bėgant metams buvo sukurtos balso atpažinimo sistemos, virtualūs asistentai („Siri“), sukurti robotai gebantys pamėgdžioti žmogaus emocijas ir komunikuoti, pradėtos naudoti DI sistemos tokios kaip „ChatGPT“, „Bardas“ ir kitos. Visas šis DI tobulėjimas įvyko per mažiau nei šimtmetį ir jis vis toliau tobulėja. DI pradedamas naudoti ir darbe, ir sveikatos sistemoje bei teisėje. Visa ši dirbtinio intelekto raida, žinoma, padarė įtaką visų mūsų gyvenimams, tačiau didelę įtaką DI padarė ir teismų, advokatų, antstolių ir kitų teisininkų darbui.

DI raida padėjo sukurti įvairius algoritmus, leidžiančius apdoroti didelį informacijos kiekį, daryti prognozes iš pateiktos medžiagos, pateikti išvadas ir net

patarimus. Todėl DI tapo puikia priemone teismų ir kitų institucijų darbuose. Yra žinoma, jog teismai ir kitos teisinės institucijos yra perkrautos įvairiais dokumentais ir informacijų srautais. Todėl ne vienoje šalyje dirbtinis intelektas pasitelkiamas į pagalbą.

Jungtinėse Amerikos Valstijose naudojama COMPASS sistema yra puikus pavyzdys kaip DI gali būti panaudotas baudžiamajame procese. COMPAS programinė įranga naudoja algoritmą potencialiai recidyvo rizikai įvertinti. COMPAS naudoja viešus kriminalinio profilio duomenis ir atsakymus iš 137 interviu klausimyno, kad sukurtų rizikos balą. Klausimyne renkama informacija apie ankstesnį dalyvavimą nusikalstamoje veikloje, santykius, gyvenimo būdą, asmenybę, šeiminių padėčių ir išsilavinimo lygį. Pagal jį sudaromi balai, sugrupuoti pagal rizikos lygį, kaltinamuosius suskirstant pagal 1 – 4 mažos rizikos, 5 – 7 vidutinės rizikos arba 8 – 10 didelės rizikos skalę (Taylor, 2020) Taip pat galima paminėti ir Lietuvos pavyzdį, tai yra, bylų paskirstymo modulis. Tai Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) Bylų skirstymo modulis, kuriame naudojami įvairūs kriterijai, koeficientai ir kita reikšminga informacija, šiuo moduliui kiekvienai bylai sudaromas teisėjų sąrašas (preliminarus teisėjo skyrimo protokolas) (Bylų skirstymas, 2024). Jis remiasi principu, kad teisėjams bylas skirsto atsitiktinai, atsižvelgiant į tame teisme gautą bylų kiekį, bylų pobūdį, specializaciją, kai kuriuos atsitiktinius duomenis ir pagal teisėjui jau skirtą bylų kiekį (Recourse center cyber justice and AI, 2023). Taip pat ir pavyzdys, kaip dirbtinio intelekto pagalba gali būti nuspėta bylos baigtis: Londono universiteto koledžo, Šefildo ir Pensilvanijos universitetų tyrėjų grupė sukūrė algoritmą, kuris leidžia 79 proc. tikslumu nuspėti bylos baigtį Europos Žmogaus Teisių Teisme. Vis dėlto, tiek mokslininkų taikytas metodas, tiek pasiektas (ne)tikslumas dar neleidžia kalbėti apie realias galimybes numatyti teismo procesų baigtį (Murauskas, 2019). Taigi, DI panaudojimas teisės srityje taip pat tampa įprasta praktika ir ji toliau tobulėja.

Apibendrinant, DI tobulėjimas bėgant metams darė įtaką visam pasauliui, įvairioms gyvenimo sritims. Nagrinėjant raidą galima pastebėti, kiek per mažiau nei šimtmetį DI keitėsi ir kaip buvo pritaikytas. Remiantis DI raida galima pamatyti ir tai, kaip DI įsiliejo į teisės pasaulį. Iš keleto pateiktų DI panaudojimo pavyzdžių teisės sistemoje, galima susidaryti vaizdą, kad DI dar daug tobulės ir darys įtaką teisei sistemai. Būtent žvelgiant per DI raidą galima daryti prognozes apie šios technologijos transformaciją ateityje.

1.3. Reglamentavimo poreikis

Kadangi dirbtinis intelektas šiuolaikiniame pasaulyje tampa vis aktualesnis ir kiekvienas žmogus susiduria su juo, kyla jau ne tik jo apibrėžimo problema, tačiau ir galimos žalos padarymo tikimybė, todėl tokiu atveju kyla ir DI reguliavimo klausimas.

Nemaža dalis šalių stengiasi žengti link dirbtinio intelekto oficialaus reguliavimo ir sukurti taisykles, kad dirbtiniu intelektu būtų saugu naudotis ir jis nekeltų grėsmės. Kadangi DI turi greitai besikeičiantį pobūdį, šalims tenka rasti pusiausvyrą tarp technologijų tobulėjimo ir jų galimos sukelti grėsmės. Iš valstybių pavyzdžių pastebima, kad jos dažniausiai renkasi kurti strategijas, leisti įsakus, reguliuoti atskiras sritis įvairiais aktais. Žinoma, toks šalių pasirinktas kelias gali vesti prie bendro DI reguliavimo, vieno dokumento susistemavimo.

Jungtinėse Amerikos Valstijose 2023 m. spalio 30 d. išleistas J. OBideno administracijos įsakas dėl „Saugaus, patikimo ir patikimo dirbtinio intelekto vystymo ir naudojimo“ yra viena svarbiausių federalinių pastangų reglamentuoti ar kitaip valdyti informacines technologijas. Vykdomuoju įsakymu nustatomi nauji dirbtinio intelekto saugos ir saugumo standartai, saugomas amerikiečių privatumas, skatinamas teisingumas ir pilietinės teisės, ginami vartotojai ir darbuotojai, skatinamos inovacijos ir konkurencija, skatinama Amerikos lyderystė pasaulyje (FACT SHEET: President Biden Issues..., 2023). Tai nėra savarankiškas, išsamus teisės aktas, tačiau tai padės labiau saugoti asmenis nuo neigiamo DI poveikio bei orientuos DI kūrėjus tinkama linkme kuriant patikimą DI.

Kinija buvo viena pirmųjų šalių, įgyvendinusių DI taisykles. Kinijos DI reguliavimas prasidėjo nuo 2017 metais priimto „Naujos kartos dirbtinio intelekto kūrimo plano“. Kinijos įstatymų leidėjai šiuo metu rengia išsamų dirbtinio intelekto reglamentą. Konkretiems DI naudojimo būdams taikomi įvairūs reglamentai ir politika.

Kaip minėta anksčiau, šalys daugiausia rengia strategijas ir planus, Lietuvos ekonomikos ir inovacijų ministerija taip pat 2018 metais parengė Lietuvos dirbtinio intelekto strategiją. Minėto dokumento tikslas – sukurti teisinį ir etinį pagrindą Lietuvoje taikyti dirbtinį intelektą, sukurti prielaidas verslui ir mokslui, plėtoti bei taikyti dirbtinio intelekto sprendimus maksimaliai išnaudojant jo ekonominį potencialą (Lietuvos dirbtinio intelekto strategija, 2018). Praėjus 6 metams po šios strategijos paskelbimo, Lietuvos Seimo Ateities komitetas įsteigė dirbtinio intelekto darbo grupę. Ateities komiteto Dirbtinio intelekto darbo grupė, vykdydama savo įgaliojimus, sieks išryškinti nacionalinės teisės aktų sistemos ir teisėsaugos trūkumus, vertins DI rekomendacijų, gairių ir elgesio kodeksų būtinumą įvairiose visuomenės gyvenimo srityse (Paulauskė, 2024). Nuo strategijos

sukūrimo nebuvo priimta teisės aktų, rekomendacijų dėl DI reguliavimo, saugumo, naudojimo. Manytina, kad tokią įtaką galėjo padaryti ES kuriamas „Dirbtinio intelekto aktas“. Kadangi Lietuva yra ES narė, todėl ES priimti reguliavimai dėl DI turės reikšmės ir Lietuvos teisinei sistemai.

ES priimtas, tiesa, dar neįsigaliojęs, „DI aktas“ yra kol kas tik vienas toks išsamus teisės dokumentas pasaulyje, nors kitose šalyse yra pavienių sureguliuojamų tam tikrų sričių, rekomendacijų, tačiau nei vienas iš tokių dokumentų neprilygsta ES sukurtam teisės aktui dėl DI. Šiuo reglamentu siekiama užtikrinti saugumą, saugoti pagrindines teises ir skatinti inovacijas. DI akte DI sistemos skirstomos į rizikos kategorijas ir nustatomi reikalavimai didelės rizikos DI, jame taip pat nurodytos draudžiamos DI veiklos, apibrėžiamos ir tam tikros sąvokos. Todėl toliau svarbu plačiau aptarti Europos Sąjungos sukurtą DI reglamentavimą.

2024 metų kovo mėnesį Europos Parlamentas dėjo galutinį tašką priimant Dirbtinio Intelektu akta. Šio akto teksto pirmas variantas buvo paskelbtas 2021 metais ir nuo to laiko keitėsi ir buvo tobulinamas. 2024 metų sausio mėnesį buvo paskelbtas šio akto tekstas, kurį Europos Parlamentas ir priėmė. Europos Parlamento rezoliucija dėl Komisijos jam pateikto Dirbtinio intelekto akto teksto nurodė, kad: Šio reglamento tikslas – pagerinti vidaus rinkos veikimą, nustatant vienodą teisinę sistemą, visų pirma skirtą dirbtinio intelekto sistemų kūrimui, pateikimui rinkai, eksploatavimui ir naudojimui Sąjungoje, laikantis Sąjungos vertybių, skatinti į žmogų orientuoto ir patikimo DI įsisavinimą, kartu užtikrinant aukšto lygio sveikatos, saugos, pagrindinių teisių, įtvirtintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, įskaitant demokratiją, teisinę valstybę ir aplinkos apsaugą, apsaugą nuo žalingo DI sistemų poveikio Sąjungoje ir remti inovacijas (ES dirbtinio intelekto akto..., 2024). Taip pat nurodė, kad šis reglamentas turėtų būti taikomas atsižvelgiant į ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas Sąjungos vertybes (ES dirbtinio intelekto akto..., 2024) Šiame dokumente pabrėžiama DI patikimumo ir teisėtumo svarba. Pagal 1 straipsnio 2 dalį šiame reglamente nustatyta: a) suderintos DI sistemų pateikimo rinkai, eksploatavimo pradžios ir naudojimo Sąjungoje taisyklės; b) tam tikros DI praktikos draudimai; c) konkretūs reikalavimai, taikomi didelės rizikos DI sistemoms, ir tokių sistemų operatorių pareigos; d) tam tikroms DI sistemoms taikomos suderintos skaidrumo taisyklės; e) suderintos bendrosios paskirties DI modelių pateikimo rinkai taisyklės; f) rinkos stebėsenos, rinkos priežiūros valdymo ir vykdymo užtikrinimo taisyklės; g) inovacijų rėmimo priemonės, ypač daug dėmesio skiriant MVĮ, įskaitant pradedančiąsias įmones. (ES dirbtinio intelekto aktas, 2024). Galima teigti, kad šis aktas apima platų DI reguliavimo spektrą, šiuo aktu siekiama apsaugoti žmonių teises ir nustatyti tokius reikalavimus DI, kad jis būtų patikimas

naudoti ir nekeltų grėsmės tiek visuomenei, tiek valstybių saugumui. DI aktu padedamas pagrindas padėti išvengti kylančias DI naudojimo rizikas.

Taigi apibendrinus pateiktus reguliavimo pavyzdžius akivaizdu, kad tobulėjant DI atsirado poreikis reguliuoti jo taikymą įvairiose gyvenimo srityse. Svarbiausias ir mums aktualiausias teisės aktas – ES dirbtinio intelekto aktas. Jis reglamentuoja DI rizikas, bei nustato ir jo draudžiamas veiklas. DI reguliavimas tai yra viena iš priemonių užtikrinanti žmogaus teises, bei valstybės saugumą ir nustatanti pagrindinius DI naudojimo aspektus.

2. DIRBTINIO INTELEKTO PANAUDOJIMO GALIMYBĖS VYKDYMO PROCESĖ

Vykdyimo procesas yra svarbi civilinio proceso teisės dalis. Ji padeda užtikrinti tinkamą teismų sprendimų įvykdymą. Esminis vykdyimo tikslas yra išieškotojo interesų apsauga, kuri turi būti suderinama su skolininko interesais, vykdyimo procesu turi būti užtikrinama teisinga pusiausvyra tarp iš esmės konkuruojančių skolininko ir išieškotojo interesų. (Jokubauskas et al., 2022, p. 16). Galima sakyti, kad sprendimo vykdymas yra dviejų rūšių: savanoriškas ir priverstinis. Iš žodžio „savanoriškas“ galima suprasti, kad tai paremta laisva valia. Savanoriškumas vykdamas teismo sprendimą pasireiškia būtent per tinkamą teismo nurodymų įvykdymą savo noru. Pavyzdžiui, teismui nusprendus, kad skolininkas turi gražinti kreditoriui skolą (tam tikrą sumą), skolininkas, vykdydamas teismo sprendimą, gražina tą nurodytą sumą laiku, nepažeisdamas kreditoriaus interesų. Tačiau ne visi asmenys teismų sprendimus vykdo geranoriškai, vieni jų piktybiškai vengia teismų nurodymus vykdyti, tuomet įsijungia priverstinis sprendimų vykdymas. Žinoma, toks priverstinis sprendimų vykdymas priklauso ir nuo išieškotojo. Vykdyimo procese taikomas dispozityvumo principas. Šio principo taikymas vykdyimo procese rodo visų pirma tai, kad vykdyimo procesas gali prasidėti tik išieškotojo iniciatyva, jam nusprendus kreiptis į antstolį dėl vykdomojo dokumento priėmimo vykdyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-969/2023). Jis turi kreiptis į teismą, kad gautų vykdomąjį raštą ir tik tuomet kreiptis į antstolį dėl vykdomojo dokumento. Jeigu išieškotojas nesikreips, tokiu atveju antstoliai savavališkai veiksmų imtis negalės. Dažnai antstolių veikla siejama su skolų išieškojimu, tačiau antstoliai vykdo ne tik skolų išieškojimo funkciją, jų darbas įvairus. Tiek teismai, tiek antstoliai yra neatskiriama vykdomojo proceso dalis, jų vykdomos funkcijos užtikrina ir tam tikrus principus, tokius kaip operatyvumo, efektyvumo, dispozityvumo, bendradarbiavimo ir kt. Tiesa, šiuolaikiniame pasaulyje operatyvumas ir ekonomiškumas siejamas ir su automatizuotomis sistemomis. DI gali įsijungti į bet kokią teisės sritį, todėl jo įtaka galima ir vykdyimo procese. Todėl svarbu aptarti, kokios yra šiuo metu, remiantis pasauliniu pavyzdžiu, DI panaudojimo galimybės vykdyimo procese bei kokios galimybės apsiribojant Lietuvos esamomis galimybėmis panaudoti DI teismų ir antstolių funkcijų įgyvendinime.

2.1. Teismo funkcijų atlikimas pasitelkiant dirbtinį intelektą

Teismas tai viena iš pagrindinių civilinio proceso sudedamųjų dalių. Be jo tinkamas ginčų sprendimas būtų neįmanomas. Todėl civiliniame procese jis ir atlieka pagrindinę ginčų

sprendimo funkcija. Kalbant apie vykdymo procesą, teismo pagrindinė funkcija nėra ginčų sprendimas, todėl čia atsiranda vykdymo proceso specifiškumas, pasireiškiantis ir per teismo funkcijas vykdymo procese.

Pirmas dalykas, per kurį pasireiškia teismo funkcijos vykdymo procese, yra vykdomojo rašto išdavimas. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad pagal Civilinio Proceso Kodekso (toliau – CPK) 646 straipsnio prasmę, teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, nesprendžia tarp šalių kilusių ginčų ir išduoda vykdomuosius raštus pagal vykdytinus teismo sprendimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587-687/2015). Tokia teismo funkcija iš tiesų savaime nereiškia vykdymo proceso pradžios, kaip Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs: nors vykdomasis dokumentas yra viena iš esminių prielaidų vykdymo procesui prasidėti, vien tik jo išdavimas, kaip procesinis veiksmas, negali būti automatiškai prilyginamas vykdymo proceso pradžios momentui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019). Taigi, teismas, išduodamas vykdomąjį raštą, tik padeda pagrindą vykdymo proceso pradžiai. Tačiau be vykdomųjų dokumentų išdavimo teismas atlieka ir kitas funkcijas. Pavyzdžiui, vykdymo procese teismas atlieka procesinės kontrolės funkcijas (Jokubauskas et al. 2022, p. 91). Tokia funkcija gali pasireikšti, pavyzdžiui, per tai, kad teismas kontroliuoja antstolių procesinę veiklą, kurios metu patikrinami antstolio surašyti procesiniai dokumentai (CPK 594 straipsnio 1 dalis), taip pat teismas nurodo antstoliui pašalinti vykdymo proceso pažeidimus (CPK 594 straipsnio 2 dalis) – tokiu atveju teismas atlieka suinteresuotų asmenų ir kitų asmenų vykdymo procese teisių ir teisėtų interesų apsaugą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-266/2014). Taip pat ir kitas funkcijas, pavyzdžiui, vykdomosios bylos nutraukimo, kai sudaroma taikos sutartis (CPK 595 straipsnis); teisių perėmimo vykdymo procese (CPK 596 straipsnio 2 dalis); leidimo antstoliui įeiti į skolininko gyvenamąsias patalpas, jeigu antstolis į jas neįleidžiamas (CPK 615 straipsnio 2 dalis); skolininko turto administravimo tvarkos nustatymo (CPK 744 straipsnis); sankcijų taikymo (CPK 771 straipsnio 6 dalis) ir kitas funkcijas. Taigi apibendrinant, teismas atlieka tokias funkcijas vykdymo procese: vykdomųjų dokumentų išdavimo funkciją, kontrolės funkciją bei išieškotojo, skolininko ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimo funkciją. (Civilinio proceso kodekas, 2002).

DI panaudojimas neaplenkia ir teismų sistemų. Kaip buvo minėta pirmoje darbo dalyje, DI pritaikymas teisėje auga, buvo pateiktas JAV pavyzdys, kur pritaikyta COMPASS sistema, taip pat pavyzdys apie sukurtą algoritmą nuspėjant EŽTT sprendimų baigtį, taigi matoma, kad teismų sistemoje jau yra bandoma pasitelkti ir DI technologiją.

Kai kuriose šalyse DI jau pasitelkiamas tvarkantis su dideliais dokumentų kiekiais ir informacija, pavyzdžiui, Brazilijoje Brazilijos Aukščiausiasis Teismas 2018 metais ėmėsi iniciatyvos taikyti DI, kai buvo sukurta VICTOR sistema, kuri analizuoja apeliacijas, kad nustatytų, ar jos turėtų būti priimtos ir pasiekti teisėją (Guthrie, 2024). Vienoje iš labiausiai pažangių valstybių Kinijoje, DI naudojimo teismuose praktikoje, yra nemažai pavyzdžių, kaip dirbtinis intelektas naudojamas teismų sistemoje, pavyzdžiui, buvo pristatyta dirbtinio intelekto programa „Xiao Zhi 3.0“, dar žinoma kaip „Mažoji išmintis“, kuri iš pradžių buvo naudota pasikartojančioms užduotims atlikti, pavyzdžiui, skelbti teismo procedūras per posėdžius, tačiau dabar „Xiao Zhi 3.0“ padeda įrašyti parodymus naudojant balso atpažinimo funkciją, analizuoti bylos medžiagą ir tikrinti informaciją iš duomenų bazių. Toks efektyvumas buvo naudingas bylose, susijusiose su paprastais finansiniais ginčais ir skolų organizavimu (How Is China Using AI?, 2023). Taip pat Kinijoje veikia internetinis teismas „internet court“ kuriame nagrinėjamos bylos, smulkių sumų bylos ir taip padedama teismams tvarkytis su bylų antplūdžiu ir ypač tokioje didelėje šalyje kaip Kinija. „Internetiniame teisme“ teisėjais nėra žmonės, jie veikia DI pagrindu ir leidžia dalyviams registruoti savo bylas internetu ir išspręsti savo klausimus per skaitmeninį teismo posėdį (Vasdani, 2020). DI prisideda ir prie greitesnio bylų paskelbimo viešai, kai bylos turi būti nuasmenintos, taip nuslepiant bylos dalyvių asmens duomenis, pavyzdžiui, Austrijoje yra įdiegta sistema, kuri skirta vardų, pavardžių, adresų, tam tikrų šalių, dalyvaujančių priimančiosios sprendžius ir sprendimus, vaidmenų atpažinimas ir pasiūlymų dėl anonimiškumo rengimas (Stawa, 2018). Taip pat galima paminėti ir Lietuvos pavyzdį – bylų skirstymo modulis, apie kurį jau buvo kalbėta pirmoje dalyje, tačiau jis ženkliai prisideda prie teisėjų krūvio reguliavimo ir tuo pačiu greitesnio jų paskirstymo. Remiantis pateiktais kitų šalių pavyzdžiais, galima teigti, kad žvelgiant plačiu mastu į Lietuvą, galimybių panaudoti DI vykdymo procese teismų funkcijoms atlikti tikrai gali būti. Būtent tokie pavyzdžiai, kai DI pasitelkiamas mažinant teisėjų darbo krūvį ir sisteminant didelius kiekius informacijos, galima remtis pačiu to pritaikymo principu ir vykdymo procese. Į DI panaudojimą vykdymo procese reikėtų žvelgti per dvi prizmes: pasaulinę, nustatant kokios galimybės šiuo metu jau sukurtos, nebandant prognozuoti ateities, ir per Lietuvos – nustatant, kokios galimybės šiuo metu yra sukurtos Lietuvos mastu valstybės viduje.

Taigi, galima apibrėžti taip, kad techninių galimybių, žvelgiant pasauliniu mastu, yra nemažai, ir jas pritaikyti ir Lietuvoje galima tokiose užduotyse kaip automatinis duomenų užpildymas dokumente pagal pateiktus duomenis, kurių norima paduoti teismui arba teismo dokumentų kūrimo. Tokia galimybė užtikrintų teisėjams mažesnę pasikartojančių užduočių atlikimą ir leistų daugiau susikoncentruoti į sudėtingas bylas,

kurias jie turi spręsti ir be papildomai atliekamų vykdymo proceso funkcijų. Tačiau Lietuvos mastu vienintelis DI panaudojimo pavyzdys teismuose yra būtent sistemos LITEKO naudojimas ir daugiau apie panaudojimo pavyzdžius nėra diskutuojama. Atsižvelgiant į tai, jei reikėtų remtis Lietuvos viduje veikiančių DI pavyzdžiais, galimybių praplėsti DI panaudojimą labiau nei jis dabar naudojamas, kol kas nėra.

Tačiau techninės galimybės ne vienintelis elementas sudaryti DI panaudojimo galimybes. Svarbu suprasti, kad tam tikri DI panaudojimo variantai gali būti varžomi būtent reguliavimo pagrindu. Taigi svarbu pakalbėti ir apie teises to galimybes. 2018 metais Europos teisingumo veiksmingumo komisija priėmė chartiją „Dėl dirbtinio intelekto naudojimo teismų sistemose“ (toliau – Chartija). Ten išskyrė kategorijas, pagal kurias DI jau dabar yra panaudojamas ES valstybėse narėse. Negalutinį sąrašą pateikusi ji nurodė tokias kategorijas: 1) išplėstinės teismų praktikos paieškos sistemos; 2) ginčų sprendimas internetu; 3) pagalba rengiant teisės aktų projektus; 4) analizė (prognozavimas, skalės); 5) sutarčių skirstymas į kategorijas pagal skirtingus kriterijus ir skirtingų ar nesuderinamų sutarčių sąlygų nustatymas; 6) „pokalbių robotai“, skirti informuoti proceso dalyvius arba padėti jiems teismo procese (Europos etikos chartija dėl dirbtinio..., 2018). Tiesa, toje pačioje Europos etikos chartijoje komisija nurodė ir skatintinas veiklas panaudojant dirbtinį intelektą teismų sistemose: teismų praktikos tobulinimas, prieiga prie teisės aktų, naujų strateginių priemonių kūrimas. Taigi, pagal chartiją dirbtinio intelekto naudojimas teismų darbe ne tik leidžiamas, bet ir skatinamas, žinoma, užtikrinant ir tam tikrus principus, kad nebūtų pažeistos pagrindinės žmogaus teisės. Chartijoje nurodyta, kad dirbtinio intelekto panaudojimas turi būti vykdomas atsakingai, tinkamai atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių konvencijoje ir Asmens duomenų apsaugos konvencijoje įtvirtintas pagrindines asmenų teises ir laikantis pagrindinių principų išdėstytų jau pačioje Chartijoje: pagrindinių teisių gerbimo principas, nediskriminavimo principas, kokybės ir saugumo principas, skaidrumo, nešališkumo ir teisingumo principas, principas „kontroliuojamas naudotojo“.

Lietuvoje dirbtinio intelekto panaudojimas tiek teisme, tiek bet kurioje kitoje veikloje nėra reglamentuotas. Tačiau būtų galima pasitelkti bendruosius principus bei egzistuojančius teisės aktus. Lietuvos įstatymai numato, kad teismo procese gali būti naudojamos informacinės technologijos. Pavyzdžiui, CPK 175¹ straipsnyje reglamentuota, kad procesinius dokumentus teismui gali paduoti pasinaudoję elektroninėmis ryšio priemonėmis. Teismų įstatymo 37¹ straipsnio 1 dalyje rašoma, kad su teismo proceso bylomis susiję elektroniniai duomenys teismuose yra tvarkomi, įtraukiami į apskaitą ir saugomi naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas, to pačio straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad proceso dalyviai turi teisę visus procesinius dokumentus ir su teismo

procesu susijusią informaciją teismams teikti elektroninės formos (Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas, 1994). Žinoma, čia turima mintyje elementarios informacinės technologijas – vaizdo skambučius pasitelkiant technologijas, dokumentų siuntimą elektroninėmis priemonėmis ir pan. Tačiau akivaizdu, kad tobulėjant technologijoms, teisės aktai taip pat taikomi ir keičiami atsižvelgiant į tai. Pavyzdžiui, iki COVID-19 pandemijos nebūtų buvę galima nuspėti, kad nuotoliniai teismo posėdžiai gali tapti gana įprasta praktika teismuose. Dabar tokia susiklosčiusi praktika palengvina ne tik šalių dalyvavimą teismo procese, tačiau ir teisėjų darbą, spartina bylų nagrinėjimo procesą. Taigi, pastebima, kad teisės aktų tobulinimas paremtas ir technologijų pažanga. Informacinės technologijos (toliau – IT) reiškia kompiuterinių technologijų naudojimą duomenims saugoti, gauti, perduoti ir manipuliuoti, dažnai verslo ar organizacinių operacijų kontekste. IT apima daugybę technologijų, tokių kaip kompiuterių techninė įranga, programinė įranga, tinklai ir telekomunikacijos. Atsižvelgiant į tai, DI nepatenka į IT apibrėžimą, tačiau IT suteikia infrastruktūrą ir įrankius, kurių reikia DI, jis naudoja IT pažangą, kad sukurtų intelektualias sistemas (Artificial Intelligence Vs Information technology..., 2023). Nors įstatymais DI panaudojimo galimybės nėra apibrėžtos, tačiau jų galimybės nėra ir uždraustos. Žinoma, DI atsiradimas rinkoje paveiks ir įstatymų leidybą, teisės aktai turėtų būti labiau orientuoti į šią sistemą.

Galima paminėti ir ES priimtą Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kurio 22 straipsnio, skirto automatizuotų atskirų sprendimų priėmimui, įskaitant profiliavimą, 1 dalyje, nurodyta, kad duomenų subjektas turi teisę, kad jam nebūtų taikomas tik automatizuotu duomenų tvarkymu, įskaitant profiliavimą, grindžiamas sprendimas, dėl kurio jam kyla teisinės pasekmės arba kuris jam panašiu būdu daro didelį poveikį (ES Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 2016). Tai naujovė, kuri įtvirtina, kad sprendimai gali būti priimami automatizuotu būdu, tai yra, be žmogaus įsikišimo, ir tai nepažeistų duomenų apsaugos, žinoma, jei subjektas duotų sutikimą tokiam sprendimo priėmimui. Šiame reguliavime nėra nurodyta, kokiose srityse toks sprendimų priėmimas negalimas, todėl tai suponuoja, kad bet koks subjekto atžvilgiu priimtas sprendimas, tai tuo pačiu ir teismo sprendimas, kitas teismo dokumentas, pavyzdžiui, vykdomasis dokumentas, gali būti priimamas automatizuotu būdu ir patenka į šito reguliavimo rėmus. Taip pat prie DI reguliavimo ir panaudojimo galimybių prisideda ir ES „DI aktas“, nors jis ir tiesiogiai neregulmentuoja DI panaudojimo teismų sistemoje, tačiau įtvirtina patikimo ir teisėto DI taisyklės bei nustatydamas tam tikras DI panaudojimo sritis, kaip rizikos sritis, jis padeda užtikrinti, kad būtų išvengta žmogaus teisių pažeidimų.

Taigi viską apibendrinus, akivaizdu, kad DI panaudojimo galimybės vykdymo procese vykdant teismų funkcijas, kol kas išlieka spekuliacijų stadijoje. Remiantis kitų šalių pavyzdžiais, kurie nėra konkretūs DI panaudojimo vykdymo procese pavyzdžiai, leidžia suprasti padėti ir susidaryti nuomonę apie dabartines galimybes naudoti DI teismams atliekant vykdymo proceso funkcijas. Pavyzdžiui, panaudoti duomenų analizę apdorojant didelius kiekius informacijos, pasitelkiant automatinį dokumentų užpildymą ir kitas funkcijas. Jeigu pažiūrėtume į dabartines galimybes Lietuvos viduje, tai techniniu požiūriu kol kas tokių galimybių stokojama. Tiesa, žiūrint į Lietuvos įstatymus ir ES teisės aktus akivaizdu, kad reglamentavimo atveju DI panaudojimo galimybės gana atviros, tiek kiek jos nepažeidžia duomenų apsaugos, žmogaus teisių ir pagrindinių principų. DI panaudojimo galimybės vykdymo procese atliekant teismų funkcijas turi būti derinamos technologijų ir teisinio reguliavimo kontekste.

2.2. Antstolių funkcijų užtikrinimas pasitelkiant dirbtinį intelektą

Antstoliai vykdymo procese atlieka įvairias funkcijas. Antstolių dalyvavimas vykdymo procese yra neatskiriama to dalis. Lietuvoje įtvirtintas privatus priverstinio teismo sprendimo vykdymo modelis. Privataus priverstinio vykdymo modelio atveju sprendimų vykdymo funkcijos yra perduotos privatiems asmenims – antstoliams. Jiems tokiu atveju paprastai suteikiamas laisvų, profesines paslaugas teikiančių asmenų statusas (Jokubauskas, 2022, p. 16). Taigi antstoliams pavesta užduotis užtikrinti tinkamą teismų sprendimų vykdymo įgyvendinimą.

Antstolių funkcijos nurodytos tiek CPK, tiek ir Antstolių įstatyme. Pagal CPK 634 straipsnio 1 dalį, antstolis vykdo CPK 587 straipsnyje nurodytus vykdomuosius dokumentus, teismo pavedimu konstatuoja faktines aplinkybes, teismo pavedimu įteikia teismo šaukimus ir kitus procesinius dokumentus, sudaro paveldimo turto apyrašus. Antstolių įstatymo 21 straipsnyje nurodyta, kad antstolis privalo vykdyti įstatymų nustatytus vykdomuosius dokumentus, teismo pavedimu konstatuoti faktines aplinkybes, teismo pavedimu perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims, atlikti kitas įstatymų nustatytas funkcijas. (Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas, 2002) Taip pat 2 straipsnio dalyje nurodyta, kad antstolis be įstatymų nustatytų funkcijų gali atlikti ir kitas paslaugas tokias kaip: 1) saugoti (administruoti) turtą vykdymo procese; 2) konstatuoti faktines aplinkybes, perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims nesant teismo pavedimo; 3) teisinės konsultacijas – patarimus teisės klausimais; 4) aukciono tvarka

realizuoti nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą; 5) tarpininkauti vykdant turtines prievoles; 6) administruoti nemokumo procesus; 7) mediatoriaus paslaugas, kai sprendžiami ginčai; 8) surinkti kliento duomenis“. Taigi matoma, kad antstolio darbo veikla apima daug įvairių funkcijų, todėl tai gali sukelti sunkumų įgyvendinant greitą ir tiek skolininko, tiek kreditoriaus teisių nepažeidžiantį vykdymo procesą. Statistiniais duomenimis „Naujų priverstinio vykdymo procesų 2023 m. pradėta 227 tūkst. <...> 2023 m. kreditoriai į antstolius kreipėsi dėl prievolių, kurių laiku neįvykdė 107 tūkst. skolininkų: 99,7 tūkst. fizinių ir 7,3 tūkst. juridinių asmenų. Statistiškai dėl pradelstų skolų į antstolių akiratį pernai pateko vienas iš 29 Lietuvos gyventojų“ (Antstoliai 2023 m. išieškojo ketvirtadaliu..., 2024). Tais pačiais duomenimis 2023 metais Lietuvos antstolių kontorose buvo vykdoma 1,7 mln. įvairiais laikotarpiais pradėtų priverstinio sprendimų vykdymo procesų. Svarbu prisiminti, kad šiuo metu Lietuvoje veikia 108 antstoliai. Todėl skaičiuojant, kiek vienam antstoliui tenka vykdomųjų bylų, galima įsivaizduoti, kad antstoliai tokiu atveju susiduria su sunkumais vykdant savo funkcijas.

Kaip buvo minėta anksčiau, DI dažnai pasitelkiamas dideliame informacijos kiekiui apdoroti, atlikti kasdienes pasikartojančias darbo funkcijas, pavyzdžiui, informacijos sukėlimą į sistemas, duomenų surinkimą, sistemimą ir kt. Galima teigti, kad antstolių pagrindinė funkcija yra vykdomųjų dokumentų vykdymas, vien iš pateiktų skaičių galima matyti, kad didelis skolų išieškojimo poreikis tai lemia. Antstolių veikla aktuali ne tik Lietuvoje, Lietuva priklauso tarptautinei organizacijai: Europos teismų pareigūnų sąjungai, kuri įsikūrė 2016 metais ir jai priklauso 24 Europos valstybės narės (European Union of Judicial Officers..., 2024). Taigi, kaip jau buvo minėta, didelis antstolių darbo krūvis gali pažeisti subjektų teises, bet taip pat tokia situacija gali pažeisti ir svarbius bendruosius civilinio proceso principus bei vykdymo proceso principus. Svarbu paminėti, kad prieš imdamasis priverstinių veiksmų antstolis išsiunčia raginimą skolininkui, galima sakyti, kad perduodant antstoliui vykdomąjį raštą, dar nereiškia, kad iškart skolininko asmeniui taikomi suvaržymai, tokiu atveju dar suteikiama galimybė savo valia įvykdyti prievolę. Buvo minėta anksčiau, kad vykdomojo dokumento išdavimas savaime nereiškia ir vykdymo proceso pradžios, todėl būtent vykdomojo dokumento pateikimas antstoliui jau turėtų būti laikomas vykdymo proceso inicijavimu ir jo pradžia. Raginimas įvykdyti sprendimą yra dokumentas, kuriuo antstolis praneša skolininkui apie tai, kad yra pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas ir kad, jeigu šiame dokumente nurodyti veiksmai per antstolio nustatytą terminą nebus įvykdyti, bus pradėta priverstinio vykdymo procedūra (CPK 655 straipsnio 1 dalis). CPK 624 straipsnyje nustatytos priverstinio vykdymo priemonės: 1) išieškojimas iš skolininko lėšų ir turto ar turtinių teisių; 2) išieškojimas iš

skolininko turto ir pinigų sumų, esančių pas kitus asmenis; 3) uždraudimas kitiems asmenims perduoti skolininkui pinigus, turtą ar vykdyti skolininkui kitas prievoles; 4) dokumentų, patvirtinančių skolininko teises, paėmimas; 5) išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų jo pajamų; 6) tam tikrų teismo sprendime nurodytų daiktų paėmimas iš skolininko ir perdavimas išieškotojui; 7) skolininko turto administravimas ir iš to gautų pajamų panaudojimas išieškojimui padengti; 8) skolininko įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti; 9) priešpriešinių išieškotinių sumų tarpusavio įskaitymas; 10) kitos įstatymų numatytos priemonės. Taigi apibendrinant pateiktą informaciją, galima sakyti, kad pagrindinė antstolio funkcija – vykdomųjų dokumentų vykdymas, yra grindžiamas dviem būdais: savanorišku skolininko įvykdymu ir priverstinio vykdymo priemonėmis, todėl savo noru skolininkui neįvykdžius reikalavimo prasideda procesas, kuris gali trukti ne vienerius metus. Šiuo metu pasaulyje vyraujant DI bangai, ši technologija gali ženkliai prisidėti ir prie antstolių veiklos. Todėl atsižvelgiant į tai, kalbėti apie antstolio funkcijų palengvinimą ir greitesnį jų vykdymą svarbu.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad DI algoritmai gali efektyviai analizuoti teisinius dokumentus, išgrynindami svarbiausią informaciją. Vadinasi, antstoliams reikėtų susitelkti tik į sudėtingesnes teisines problemas, rutinines užduotis paliekant technologijai. 2023 metais buvo atlikta antstolių bendruomenės apklausa, kurioje vienas iš klausimų buvo „Kaip galvojate, ar dirbtinio intelekto technologija gali ateityje iš esmės transformuoti antstolių darbą?“. 84 proc. respondentų pasirinko atsakymą, kad ateityje iš dalies ši technologija gali būti daugiau naudojama, tačiau antstolių darbe ji žmogiškojo faktoriaus pakeisti negalės. Tik 4 proc. pasirinko, kad dirbtinio intelekto technologija netransformuos antstolių darbo – iš to galima daryti išvadą, kad ir patys antstoliai priima technologijų neišvengiamumą (Ar dirbtinio intelekto technologija..., 2023). Antstoliai supranta, kad DI panaudojimas prisidės prie jų darbo funkcijų gerinimo ir kad šios technologijos tobulėjimas prisidės prie vis platesnio DI panaudojimo jų veikloje.

DI panaudojimo vykdymo procese pretekstas būtų, kad skaitmeninė transformacija supaprastina procesus, automatizuoja užduotis, kurios anksčiau buvo atliekamos rankomis, sumažina popierizmą, todėl padidėja veiklos efektyvumas. Savo ruožtu greičiau ir tiksliau apdorojami duomenys, sumažėja administracinė našta, išauga bendras našumas (Gaubienė, 2023).

Antstolių rūmų valdytoja Dovilė Satkauskienė dalijasi mintimis apie tai, kad Lietuvoje veikiančią Piniginių lėšų apribojimo informacinę sistemą (PLAIS) galima laikyti pirmaisiais žingsniais taikant dirbtinį intelektą skolų išieškojimo procese. Pagal iš anksto suformuotus algoritmus sistema apskaičiuoja skolininkų turimas lėšas ir išveda nurašytinų

sumų proporcijas. Išvengiama fizinio susirašinėjimo, kuris užimtų daug laiko ir neleistų operatyviai sustabdyti lėšų judėjimo skolininkų sąskaitose. Anot jos, ateityje PLAIS surinkta informacija galėtų būti naudojama plačiau, pavyzdžiui, plėtojant dirbtinio intelekto sprendimus vykdymo procese, vertinant skolininkų mokumą ir prognozuojant jų elgesį prisiimtų finansinių įsipareigojimų srityje (Antstolių veiklos ataskaita, 2023). Taigi, pirmas žingsnis antstolių funkcijų užtikrinime panaudojant DI technologiją yra žengtas, jo pavyzdžiu gali būti tobulinamos DI panaudojimo galimybės vykdymo procese. Antstolių kontekste DI gali pasiūlyti daugybę būdų, kaip pagreitinti bylų nagrinėjimą ir pagerinti sprendimų priėmimą, pavyzdžiui, DI technologijų naudojimas gali padėti optimizuoti duomenų analizę ir nustatyti skolininkų elgesio modelius, kurie yra svarbūs apibrėžiant grąžinimo strategijas, dėl to gali padidėti vykdomųjų bylų vykdymo efektyvumas (KI-Einsatz im deutschen Gerichtsvollzieherwesen..., 2024)

Taigi, dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės vykdymo procese apibrėžiamos nevienareikšmiškai. DI panaudojimo pavyzdžių antstolių veikloje galime rasti kitose šalyse, pavyzdžiui Lenkijoje sukurta sistema paremta DI „mKomornik“. Komornik išvertus iš lenkų kalbos yra antstolis, todėl sistema sukurta išskirtinai antstolių veiklai. Kaip ji veikia? Ji automatizuoja antstolio darbą, nurodydama, nuo kokių debitorinių sumų pradėti ir kokius veiksmus konkrečiais atvejais atlikti. DI ir mašininio mokymosi technika pagrįstas sprendimas atitinka antstolių dažniausiai nurodomus poreikius, tokius kaip pirmųjų antstolio proceso žingsnių automatizavimas, žinių/atminties apie būtinybę imtis tolesnių veiksmų tvarkymas bylose, bylų nutraukimo atranka ir rūšiavimas vykdymo atveju. Sistema nustato bylų eiliškumą, suskirstytą nuo skubiausių iki mažiausiai skubių. Pagal algoritmą nurodytus skolininkus antstolis gali lengvai pasiekti naudodamasis navigacija. Ši programa antstoliams teikia pasiūlymus dėl tolesnių veiksmų pasirinktais atvejais, padeda susidoroti su pačiais skubiausiai darbais. Sistema taip pat informuoja apie įsiskolinimo dydį antstolių bylose. Taip pat ši sistema generuoja laiškus ir automatizuoja vykdomosios bylos inicijavimą. DI panaudojimo pavyzdžių yra ir Lietuvos praktikoje: kaip buvo minėta anksčiau, Antstolių Rūmų valdytoja D. Sakauskienė užsiminė, kad vienas iš pavyzdžių galėtų būti naudojama PLAIS sistema. Naudojantis sistema vykdoma skolininko piniginių lėšų apribojimų ir (ar) nurašymo procesų kontrolė ir užtikrinamas operatyvus apsisikeitimas duomenimis tarp piniginių lėšų apribojimo proceso dalyvių. Priverstinio išieškojimo teisę turinčios institucijos operatyviai gauna informaciją apie savo pateikto nurodymo vykdymą (Piniginių lėšų apribojimų informacinė sistema, 2024). Tačiau be šios antstolių funkcijas atlikti padedančios sistemos yra sukurtas ir DI robotas „Antanas“. Šio sukurto roboto atliekamų funkcijų, kurios padeda antstoliui, sąrašas gana platus: i) robotas

automatiškai jungiasi prie Antstolių Informacinės Sistemos (AIS) sistemos; ii) robotas automatiškai surenka informaciją apie skolininko turtingumą: banko sąskaitas, darbovietes, kilnojamą ir nekilnojamą turtą, pensijų fondus ir kt.; iii) robotas automatiškai seka procesinius terminus; iv) robotas, suėjęs procesiniam terminui, inicijuoja automatinius procesus, pvz. darboviečių užklausas, turto užklausas ir pan.; v) robotas analizuoja gautus atsakymus iš duomenų bazių, t.y.: nustato darbovietes, nustato kas įsigijo naują turtą, sudaro procesinius dokumentus, informuoja vartotoją, jeigu pasikeitė skolininko statusas ir t.t.; vi) robotas automatiškai areštuoja skolininkų banko sąskaitas bei pateikia nurodymus skolininko darbovietėms; vii) robotas automatiškai perkelia į AIS antstolių sukurtus dokumentus; viii) robotas automatiškai perkelia į AIS bankinius pavedimus; ix) robotas automatiškai atlieka visų antstolio bylų monitoringą; x) robotas atlieka kitas pasikartojančias užduotis kurias nustato vartotojas (antanas.lt). Tokios sistemos sukūrimas stipriai prisidės prie vykdymo proceso Lietuvoje tobulinimo. Priešingai nei teismų atveju galimybės DI panaudojimo antstolių funkcijoms atlikti yra plačios ir prieinamos, jos šiuo atveju yra realios.

Svarbu pakalbėti ir apie galimybes reguliavimo atžvilgiu. CPK 624¹ straipsnis reguliuoja informacinių ir elektroninių ryšių technologijų naudojimo vykdymo procese ypatumus. Be šio straipsnio tokių technologijų panaudojimą įtvirtina ir Antstolių įstatymas, jo 37 straipsnis reguliuojamas duomenų ir informacijos apskaitos, teikimas ir saugojimas vykdant antstolio veiklą, šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad duomenims rinkti, kaupti ir perduoti gali būti naudojamos informacinės technologijos: kompiuteriai, specialios programos, duomenų bazės, duomenų perdavimo tinklai, sudarantys Antstolių informacinę sistemą. Taigi, jeigu Antstolių informacinę sistemą prilyginame DI, tai galima sakyti, kad Lietuvos teisėje iš dalies DI reguliavimas jau egzistuoja. Nors tiesiogiai įstatyme ir nėra minimas DI, tačiau iš visų pateiktų komentarų, kad PLAIS galima laikyti DI sistema, galima padaryti išvadą, kad DI antstolių veikloje remiantis šiuo įstatymu įteisintas. Taip pat prie reguliavimo galima paminėti ir Antstolių įstatymo 431 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad su vykdomosiomis bylomis susiję elektroniniai duomenys antstolio kontoroje yra tvarkomi, įtraukiami į apskaitą ir saugomi naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas. Kaip ir kalbant apie galimybes DI panaudoti teismų sistemoje taip ir čia aktualus ir BDAR 22 straipsnis. Todėl remiantis visa pateikta informacija, galima daryti išvadą, kad ir antstolių veiklai panaudojant DI galimybės reguliavimo požiūriu yra sudarytos ir tam padėtas pagrindas, kiek kitaip nei teismų atveju šiuo reguliavimu, kalbant apie PLAIS sistemą kaip DI technologiją, jos įtvirtinimas jau yra Lietuvos įstatymų tekste.

Nors antstolių pagrindinė funkcija yra vykdomųjų dokumentų vykdymas, tačiau be šios funkcijos antstolis atlieka ir daug kitų funkcijų. Pavyzdžiui, faktinių aplinkybių konstatavimas, šaukimų, procesinių dokumentų įteikimas, paveldimo turto apyrašo sudarymas. Jau buvo aptarta, kad vykdant vykdomuosius dokumentus DI išties gali prisidėti prie funkcijų palengvinimo. Antstolis atlieka ir paslaugas. Todėl DI panaudojimas gali padėti tvarkytis su dideliu darbo krūviu.

Apibendrinant, vykdomųjų dokumentų vykdymo funkcijos atlikimą pasitelkiant DI, matoma, kad galimybių išties daug. Pasikartojančių veiksmų, tokių kaip duomenų suvedimas į sistemas, periodinis pinigų nurašymas nuo sąskaitos, kasdien vis naujai atsirandančios informacijos sekimas, galima sakyti, papildomai antstoliams sukuria darbo, kuris galėtų būti atliktas ir pasitelkiant DI. Žvelgiant į tai, kad Lietuvoje yra sukurtas robotas „Antanas“ suponuoja, kad Lietuvos pažanga DI atžvilgiu didėja. Tiesa, DI pagelbėtų ne tik antstoliams vykdyti savo funkcijas, tačiau ir patiems skolininkams bei kreditoriams, jiems nereikėtų laukti, kol antstolis atliks tam tikrus veiksmus, kurie galėtų užtrukti ilgai, taip pat būtų labiau išvengiama klaidų galimybių. Taigi, vykdomųjų dokumentų vykdyme DI galimybės, kaip ir minėta, yra plačios ir Lietuvoje jau įgyvendinamos.

3. DIRBTINIO INTELEKTO PANAUDOJIMO VYKDYMO PROCESĖ IŠŠŪKIAI IR PERSPEKTYVOS

DI panaudojimo galimybės vykdymo procese gali padėti dorotis su dideliu informacijos kiekiu teisme, padėti sisteminti išduodamus teismo vykdomuosius dokumentus, taip pat ir antstolių veikloje pasitarnauti išieškant piniginio pobūdžio reikalavimus, nurašant pinigus nuo skolininko sąskaitos, areštuojant sąskaitą ir kitais anksčiau aptartais būdais. Taigi, DI panaudojimo galimybės vykdymo procese jau dabar galima sakyti visai plačios ir kitų šalių pavyzdžiai leidžia susidaryti galimybių panaudojimo sąrašą šiuo metu ir Lietuvoje. Tačiau DI panaudojimas kelia daug iššūkių, tiek etinių, tiek teisinių. Jo panaudojimo galimybės nėra beribės, nes turi būti užtikrinta, kad jo panaudojimas nepažeis jokių asmens teisių bei kitų fundamentalių principų. Todėl sparčiai tobulėjant DI, keičiasi ir DI perspektyvos, o su jomis kyla ir iššūkiai. Žinoma, iššūkių kyla ir dabar, net ir DI naudojant siauroje srityje, tačiau ateitis sukels vis daugiau klausimų. Todėl svarbu aptarti ateities perspektyvas, taip pat ir dabar kylančius bei ateityje galinčius kilti iššūkius.

3.1. Dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese perspektyvos

Perspektyva tai ateities galimybės, prognozės, panaudojimas to, kas dar nesukurta. Kalbant apie DI panaudojimą, prognozės gali greitai keistis. Kaip anksčiau buvo minėta, DI tobulėjimas spartus, todėl šiandienos perspektyvos gali nebebūti rytojaus perspektyvom. Specialistų požiūris į DI panaudojimą, pavyzdžiui, antstolių veikloje, rodo nepasitikėjimą šia technologija. Antstolių rūmų valdytoja D. Satkauskienė teigia, kad pažangios naujovės nepanaikina poreikio užtikrinti skolininko ir išieškotojo interesų balansą profesionalo veiksmais ir, kad tarp dviejų priešingų šalių visada reikalingas kvalifikuotas tarpininkas, kuris būtų atsakingas už optimalią sprendimo vykdymo kokybę (Antstolis – nepakeičiamas elektroninių procedūrų dalyvis, 2018). Jos žodžiais, žmogaus intelekto negali pakeisti joks duomenų apdorojimo algoritmas, kai svarbu įvertinti dokumento turinį ir užtikrinti teisinio tikrumo garantijas. Buvo atlikta apklausa, kurioje, vertindami įvairių teisinių profesijų perspektyvas, gyventojai antstolių profesijai prognozuoja ilgiausią gyvavimą: 13 proc. apklaustų didmiesčių gyventojų mano, kad skolų išieškojimo klausimus žmonės galės išspręsti internetu; 17 proc. respondentų atsakė, kad šiuolaikinės technologijos greičiausiai pakeis bankroto administratorius; 25 proc. – mokesčių inspektorius, 30 proc. – muitininkus. Net 65 proc. apklaustųjų nuomone, greičiausiai taps nereikalingi notariai (Apklausa: didžiausia tikimybė išnykti – notaro..., 2019). Taigi, net ir gyventojai teigia, kad

antstoliai bus aplenkti DI technologijos pažangos. Tačiau, kalbant apie DI panaudojimą, nebūtina iškart teigti, kad DI visiškai pakeistų teisėjus ar antstolius. DI perspektyvos gali būti siejamos ir su galimybe panaudoti DI siekiant palengvinti ir pagreitinti šių profesijų asmenų darbą.

Antroje darbo dalyje buvo aptarta, kokios dabarties galimybės panaudoti DI vykdymo procese tiek teismų, tiek ir antstolių darbe. Svarbiausias aspektas kalbant apie DI perspektyvas yra tai, ar DI pakeis žmogų ateityje, šiuo atveju ar DI pakeis teisėją ir antstolį vykdymo procese. DI vis labiau demonstruoja savo sugebėjimus vykdyti įvairias funkcijas. Nors DI veikia įdiegtais algoritmais ir apsiriboja jo duomenų bazėse esančia medžiaga, nauja DI rūšis – generatyvinis DI sudrebino technologijų pasaulį. Jo galimybės pateikti naujas išvadas, prognozes, sugeneruoti vaizdus, tekstus, tapo šio pasaulio viena aktualiausių temų. Kai kalbame apie DI, turime omenyje mašinų sistemas, galinčias atlikti užduotis, kurioms paprastai reikia žmogaus interpretacijos ir pastangų. Tai apima natūralios kalbos supratimą, modelių atpažinimą, problemų sprendimą ir sprendimų priėmimą (Barkved, 2023). Šalių teismai ir kiti teisės profesionalai vis dažniau krypta pagalbos į DI. Todėl kalbant apie DI ateitį teisinėje sistemoje, pagrindinis tikslas būtų, kad DI pradėtų naudoti vis daugiau teisininkų, bei jį naudotų vis įvairesnėms užduotims atlikti. Į šią perspektyvą žvelgiama būtent per šiandienos prizmę, tačiau tolimesnė ateitis nenuspėjama, nes DI per mažiau nei šimtmetį pasiekė tokį lygį, kai jis ne tik gali padėti žmonėms, bet ir kelti grėsmę. Galbūt po šimtmečio DI vykdys dar mums neįsivaizduojamas funkcijas, nes keisis ne tik DI, tačiau ir technologinės to galimybės, o su tuo ir visuomenė.

Viena iš netolimos ateities perspektyvų būtų DI pagalba teismų sprendimų priėmimuose ir kitų dokumentų kūrime. Kai kuriose šalyse DI panaudojamas jau net ir priimant teismo sprendimus, kitus teismo dokumentus, tačiau tokie atvejai kol kas nėra įprasta praktika. Buvo minėta, kad šiuo metu Lietuvoje dar neveikia tokia DI pritaikymo sritis teisme, todėl tai galėtų būti viena iš Lietuvos vykdymo proceso perspektyvų panaudojant DI. Tačiau remiantis pasaulio valstybių pavyzdžiais ir DI galimybėmis sisteminti didelius kiekius informacijos bei priimti sprendimus, nereikalaujančius motyvuoti jų priėmimo, DI gali prisidėti prie teismų funkcijų atlikimo ir vykdymo procese. DI gali padėti greičiau išspręsti mažesnės vertės pretenzijas taip atlaisvinant teismo laiką didesnės vertės ir sudėtingesnėms byloms nagrinėti, todėl dėl nesudėtingų skolos ieškinių, naudojant DI, ieškovai gali greitai gauti vykdytiną teismo sprendimą (AI and the future of Dispute, 2021). Vykdytojas be vykdomojo dokumento prasidei negali, todėl reikia aptarti perspektyvas šių dokumentų išdavimui teisme. Teismo sprendimai kaip dokumentų rūšis yra gerai struktūrizuoti, motyvuoti dokumentai. Jų sugeneravimas DI pagalba gali būti sudėtingas, tačiau yra tokių

teismo dokumentų, kurie nereikalauja motyvuotų paaiškinimų remiantis įstatymų reguliavimais. Toks dokumentų išdavimas atrodo šabloniškas procesas, pasikartojančių funkcijų visuma. Galima sakyti, kad tokie dokumentai būtent ir yra vykdomieji raštai. Jų turinys remiasi išieškotojo pateikta informacija bei teismo sprendimu, dėl kurio prašomas vykdomasis raštas. CPK 648 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas vykdomojo dokumento turinys: 1) išdavusio vykdomąjį raštą teismo pavadinimas; 2) byla, kurioje išduotas vykdomasis raštas; 3) sprendimo priėmimo laikas; 4) su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui; 5) sprendimo įsiteisėjimo laikas arba nuoroda, kad sprendimas skubiai vykdytinas; 6) vykdomojo rašto išdavimo data; 7) išieškotojo ir skolininko duomenys; 8) išieškotojo ir skolininko kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigų rekvizitai, elektroninio pašto adresai, telefono numeriai, kitų turimų elektroninių ryšių priemonių adresai. Iš šio straipsnio nuostatų matoma, kad vykdomojo dokumento sudarymui nereikalingi motyvuoti teisėjo paaiškinimai, šiame dokumente surašoma informacija, kuri būna pateikta prašyme bei teismo sprendime, dėl kurio išduodamas vykdomasis dokumentas. Kadangi ši procedūra nėra sudėtinga dokumento sudarymo prasme, tokią funkciją galėtų atlikti ir DI. DI, analizuodamas pateiktus prašymus dėl vykdomojo rašto išdavimo, galėtų nustatyti, ar tie prašymai atitinka teisės aktų keliamus reikalavimus, o tuomet, remdamasis jam suteikta informacija, teisės aktais, turinio reikalavimais, jam reikėtų tik pagal pateiktus duomenis sugeneruoti tokį vykdomąjį dokumentą. Žinoma, teisėjas peržiūrėtų tokio dokumento turinį dėl galimų klaidų, tačiau, iš vienos pusės, klaidų tikimybė turėtų būti maža vien dėl to, kad DI būtų pateikiama visa informacija ir kitų vykdomųjų dokumentų pavyzdžiai, o tai leistų jam savarankiškai sudaryti dokumentą. Taigi, DI panaudojimas vykdomųjų dokumentų išdavime atrodo viena iš realiausių perspektyvų.

Kita perspektyva galėtų būti pokalbių robotų naudojimas tiek teismų funkcijoms atlikti, tiek antstolių. Lietuvos priimtoje strategijoje dėl DI buvo nurodyta, kad vienas iš būdų pagerinti valstybės piliečių gerovę būtų išmanieji pokalbių robotai, kurie gali geriau tarnauti piliečiams, virtualūs asistentai gali supaprastinti ir patobulinti paslaugų, teikiamų piliečiams, kokybę (Lietuvos dirbtinio intelekto strategija, 2018). Tiesa, kai kuriose šalyse tokia technologija jau pritaikoma, pavyzdžiui, JAV, remiantis ataskaita, 2017 m. birželio 6 d. Kalifornijos San Diego aukštesniojo teismo teisėjai pasiūlė Kongresui, kad „Chatbots“ būtų plačiai naudojami teismuose, siekiant padėti teisėjams ir skatinti teismų kūrimą, pateikę pavyzdį, kad kai kurie teismai naudoja šią technologiją karštosiose linijose, kad atsakytų į paprastus patariamuosius klausimus ir perduotų kasdienę darbo informaciją (23 psl. Municipality decision making). Taip pat vienas iš pavyzdžių galėtų būti Kolumbijos

atvejis, teisėjas naudojosi „ChatGPT“ programa priimdamas teismo sprendimą, jis DI paklausė keletą klausimų, susijusių su sprendimo priėmimu ir juos, kartu su „ChatGPT“ atsakymu, nurodė teismo sprendime (Guthrie, 2023). Todėl, atsižvelgiant į pavyzdžius, pokalbių robotų panaudojimas teisme galėtų pasireikšti per pagalbą asmenims, norintiems kreiptis dėl tam tikrų vykdomojo proceso veiksmų. Tokiu atveju robotas galėtų atsakyti į jiems kilusius klausimus ir padėtų surašyti prašymą teismui. Kalbant apie antstolius, toks DI panaudojimo metodas funkcijoms atlikti tikrai pagelbėtų, nes jie turi bendrauti su suinteresuotais asmenimis dėl vykdomų įsipareigojimų, tiek išieškant skolas, tiek ir atliekant kitas funkcijas, taip pat turi nagrinėti skundus, prašymus ir kt. Komunikacijos procesų automatizavimas naudojant išmaniuosius pokalbių robotus ir kalbos analizę įgalina empatišką, individualų klientų dialogą, kuris padidina sėkmingo skolų padengimo tikimybę, todėl tai paverčia skolų išieškojimą į klientą orientuotu, mažiau konfrontuojančiu procesu, kuris suteikia pranašumą tiek kreditoriui, tiek skolininkui (Debt collection & artificial intelligence: use..., 2024). Taigi, taupant antstolių laiką bei pačių suinteresuotų asmenų laiką, tokie pokalbių robotai galėtų jiems suteikti reikiamą informaciją, dėl kurios asmenys teiraujasi, ir taip greičiau sulaukti atsakymų į jiems rūpimus klausimus.

Viena iš aktualiausių problemų šiais laikais yra skaitmeninio turto išieškojimas. Todėl DI galėtų pasitarnauti ir šioje srityje. Skaitmeninė nuosavybė – tai ne tik bitkoinai ar kitos kriptovaliutos, bet ir internetinės ar investicinės sąskaitos (pvz., „PayPal“, „Revolut“), elektroninio pašto adresai, socialinių tinklų („Facebook“, „Twitter“, „Youtube“ ir kt.) paskyros, interneto domenai (Išieškojimas iš skaitmeninio turto: kaip..., 2019). Atsižvelgiant į šio turto pobūdį, tampa akivaizdu, kad DI gali pasitarnauti ir šioje srityje. DI naudojimas keičia tradicinį skolų išieškojimo procesą, nes pagerina gebėjimą analizuoti duomenis ir atpažinti modelius, algoritmai gali analizuoti mokėjimų istorijas, kurti rizikos profilius ir numatyti gaunamų mokėjimų tikimybę (Debt collection & artificial intelligence: use..., 2024). Dirbtinio intelekto technologijos pagalba būtų galima aptikti skolininko slepiamą turtą, o pasitelkus blokų grandinės technologiją būtų sudaroma galimybė automatiškai atlikti vykdomo veiksmus ir išieškoti skolą iš skaitmeninio turto (pavyzdžiui, kriptovaliutų) (Gaubienė et al., 2023). Blokų grandinės suteikia saugų ir skaidrų būdą registruoti ir sekti skolų operacijas, tokiu būdu „blockchain“ gali padėti pagerinti skolų išieškojimo procesų efektyvumą ir tikslumą (Chedayan, 2023). Kriptovaliutos, tokios kaip Bitcoin, yra pagrįstos dvejetainiais skaitmeniniais duomenimis, kurie yra užšifruoti blokų grandinėse, sukurtoms sandoriams atlikti (Money Laundering: Leveraging Artificial Intelligence..., 2021). Kriptovaliutos sukurtos taip, kad būtų decentralizuotos, vengiant

generuoti, kontroliuoti ar stebėti bet kurios centrinės institucijos. Todėl panaudojant DI būtų galima nustatyti slepiamą turtą ir užtikrinti tinkamas išieškotojo teises.

Neabejotina, jog dėl naujų skaitmeninių technologijų plėtros ir DI tobulėjimo, būtų neišvengiamas ir aiškesnis teisinis DI panaudojimo bei skaitmeninio turto išieškojimo proceso reglamentavimo poreikis.

Taigi, apibendrinant kelias technines DI panaudojimo vykdymo procese perspektyvas, pagrindiniai būdai panaudoti DI visgi bus apdorojant didelius kiekius informacijos ir siekiant paspartinti procesą, perduodant DI pasikartojančias ir sunkių sprendimų priėmimo nereikalaujančias užduotis. DI tolimos ateities nuspėti negalima, galbūt iš tiesų jis pakeis ir teisėjus, ir antstolius, tačiau remiantis šiuo metu egzistuojančiais pavyzdžiais ir DI technologijos veikimo principais, galima nuspėti, kad DI tikrai padės atlikti kasdienes teisėjų ir antstolių užduotis. DI panaudojimu būtų išvengta ir klaidų tikimybės, taip užtikrintas skaidresnis procesas.

3.2. Dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese iššūkiai

DI panaudojimas nėra utopija. Jo panaudojimas gali kelti rimtus iššūkius ir net pažeisti žmogaus teises, valstybės saugumą. Kylantys iššūkiai gali būti tiek etiniai, tiek teisiniai. Pavyzdžiui, etiniu aspektu DI gali diskriminuoti tam tikrus asmenis pagal jam pateiktą medžiagą, taip pat viena iš problemų galėtų būti DI panaudojimo skaidrumas. Teisiniu požiūriu iššūkių taip pat kyla, tai, pavyzdžiui, duomenų apsaugos užtikrinimas, DI atsakomybės klausimas bei pats DI reguliavimas, kuris gali taip pat būti kaip iššūkis. Svarbu apibrėžti, kad DI panaudojimo iššūkiai ne tik DI keliamos rizikos, tačiau ir DI panaudojimo slopinimas būtent reguliavimo būdu, kai DI gali būti uždraustos veiklos, kuriose jis gali būti naudojamas, taip ribojant jo galimybes.

3.1.1. Etniniai dirbtinio intelekto panaudojimo iššūkiai

Viena iš aktualiausių DI panaudojimo problemų ir iššūkių yra diskriminacijos buvimas. DI sistema remiasi ja, įdiegtais duomenimis, panaudodamas mašinų mokymąsi jis mokosi iš jam pateiktos medžiagos ir ją apdoroja. Būtent dėl to, kad jis mokosi iš žmogaus sukurtų šaltinių, jo vykdomos veiklos, kitų dokumentų, kyla diskriminacijos rizika. Teigiama, kad DI gali tęsti ir net sustiprinti jau egzistuojančią diskriminaciją teisinėje sistemoje, jei į šiuos išankstinius nusistatymus nebus atsižvelgta. Kuriant DI pirmenybė turi būti teikiama sąžiningumui ir teisingumui, todėl reikia nuolat stebėti DI programų šališkumą ir jį pašalinti

(Marwala, 2024). Diskriminacijos draudimas įtvirtintas tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje nurodyta, kad žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Diskriminacijos draudimas įtvirtintas ir ES mastu, pavyzdžiui 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo. Pagal Europos teisingumo veiksningumo komiteto patvirtintą chartiją dėl DI naudojimo teismų sistemoje taip pat išskiriamas nediskriminavimo principas. Chartijoje nurodoma, kad ypač atsargiai reikia elgtis tiek kūrimo, tiek diegimo etapuose, ypač kai apdorojimas tiesiogiai ar netiesiogiai grindžiamas „jautriais“ duomenimis. Tai gali būti tariama rasinė ar etninė kilmė, socialinė ir ekonominė kilmė, politinės pažiūros, religiniai ar filosofiniai įsitikinimai, narystė profesinėse sąjungose, genetiniai duomenys, biometriniai duomenys, su sveikata susiję duomenys arba duomenys, susiję su lytiniu gyvenimu ar seksualine orientacija (Europos etikos chartija dėl dirbtinio..., 2018). Tačiau kaip kovos su tuo būdu nurodo naudoti mašininį mokymąsi. Galima suprasti, kad DI padarytas neteisingas išvadas, diskriminacinio pobūdžio, reikia taisyti DI mokant ir pateikiant jam medžiagą, kuri nėra diskriminacinio pobūdžio. Pavyzdžiui, anksčiau minėta JAV naudojama COMPASS programa pateko į diskriminacijos egzistavimo skandalą. Ji sistemiškai įvertino recidyvo riziką didesnę asmenims turintiems tamsią odą, nei baltaodžių asmenims (Binder, 2023, p. 302). Čia vienas iš pavyzdžių kaip DI, remdamasis jam pateiktais duomenimis ir istorine medžiaga, padarė klaidingas išvadas.

DI diskriminacijos galimybė neaplenktų ir vykdymo proceso. Panašiu principu kaip nutiko Nyderlanduose galėtų nutikti ir Lietuvoje vykdymo procese. Žiūrint į ateities perspektyvas, jei DI būtų naudojamas skolų išieškojimo srityje, vertindamas rizikas jis galėtų mokytis ir iš blogų pavyzdžių, pavyzdžiui, kad pagal pateiktus duomenis jis galėtų padaryti išvadą, jog skolų daugiausia turi vyrai ar moterys, ar, kad tam tikros tautybės asmenys yra labiau linkę. Tai galėtų veikti, pavyzdžiui, vertinant skolininko rizikos lygį, ir nustatčius aukštą lygį tokiam skolininkui gali būti pritaikytos neproporcingos priverstinio vykdymo priemonės. Trumpai apibūrinant, jei ankstesni vykdymo veiksmai buvo neproporcingai nukreipti prieš tam tikras asmenų grupes, pagal tokius duomenis parengti DI modeliai gali įtvirtinti diskriminaciją, rekomenduodami panašius veiksmus ateityje. Galima teigti, kad diskriminacijos problema viena aktualiausių ir jautriausių temų panaudojant DI, todėl tai vienas iš galimų iššūkių, kurio kontroliavimą turėtų užtikrinti savo

veikloje DI naudojantys asmenys, pastebėję nukrypimą, iškart jį taisyti ir neleisti DI „tobulinti“ diskriminacijos panaudojimo.

Kitas svarbus iššūkis – skaidrumo užtikrinimas. Teismų ir antstolių teismų sistemos dirbtinio intelekto sistemų skaidrumas yra itin svarbus siekiant užtikrinti atskaitomybę, išlaikyti visuomenės pasitikėjimą ir laikytis sąžiningumo bei teisingumo principų. Teisiniame kontekste asmenys turi teisę būti informuoti apie DI sistemų priimtų sprendimų motyvus, tačiau DI sistemos susiduria su tikslumo ir skaidrumo dilema, pagal kurią kuo tikslesnis DI modelis, tuo jis mažiau skaidrus, ir atvirkščiai, nes didelis DI modelio tikslumas koreliuoja su padidėjusiu modelio sudėtingumu, o kuo DI tikslesnis tuo jis ir sudėtingesnis (Marwala, 2024). Iš ES „DI akto“ nuostatų skaidrumas suprantamas, kad DI sistemos kuriamos ir naudojamos taip, kad jas būtų galima tinkamai atsekti ir paaiškinti, o žmonės žinotų, kad bendrauja ar sąveikauja su DI sistema, taip pat kad diegėjai būtų tinkamai informuojami apie tos DI sistemos galimybes ir apribojimus, o nukentėję asmenys – apie savo teises. Taip pat šio akto 50 straipsnyje minimas ir „deep fake“, kurio sukūrimo atveju diegėjai turi atskleisti, kad tam tikras tekstas ar vaizdas buvo sukurtas būtent DI pagalba. Todėl šioje vietoje atsiranda problema užtikrinti skaidrumą, nes dažniausiai DI priimtų sprendimų paaiškinti nepavyksta ir tuomet tampa neaišku, kaip jis sugebėjo prieiti prie tokios išvados. DI panaudojimo vykdymo procese atveju tokia problema taip pat aktuali, antstoliai savo darbe turi priimti įvairius sprendimus, teismai taip pat vykdydami kontrolės funkciją priima sprendimus, kurie turi būti nešališki ir priimti remiantis skaidrumo principu. Pavyzdžiui, jeigu DI nagrinėtų dėl antstolio antstoliui pateiktą skundą, tai kaip jis priėjo prie tokio sprendimo paaiškinti beveik negalėtume. Galėtume daryti prielaidas, kad iš jam pateiktų duomenų jis susistemino ir remdamasis kitais pavyzdžiais priėmė sprendimą, tačiau jeigu reiktų paaiškinti, kodėl būtent konkrečioje situacijoje taip nusprendė, DI nesugebėtų.

Taigi, apibendrinus aktualiausius šiuo metu kylančius etinius klausimus, akivaizdu, kad DI tobulėjimas prisideda prie šių rizikų kilimo sąlygų. Kad išvengti ir įveikti šiuos iššūkius, DI turi būti mokomas gerosios praktikos, nešališkumo ir neutralumo, o jo daromos klaidos turi būti taisomos, kad ateityje nebūtų naudojamo, tokiu būdu, būtų stiprinamas visuomenės pasitikėjimas ir palaikomi sąžiningumo ir teisingumo principai teismų ir antstolių DI naudojamose sistemose.

3.1.2. Teisiniai dirbtinio intelekto panaudojimo iššūkiai

Be etinių iššūkių yra ir kita svarbi kategorija: teisiniai iššūkiai. Nagrinėjant šią temą atkreiptinas dėmesys į tris pagrindinius iššūkius: duomenų apsaugos, DI atsakomybės klausimo bei teisinio reguliavimo.

Pirma, dėl teisinių problemų dažnai reikia naudoti konfidencialius asmens duomenis. Labai svarbu įgyvendinti patikimas duomenų apsaugos priemonės, siekiant užtikrinti asmenų teises ir privatumą (Marwala, 2024). Asmens duomenys yra bet kokia informacija, susijusi su gyvu asmeniu, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta. Skirtinga informacija, kuri surinkta kartu gali atskleisti konkretaus asmens tapatybę, taip pat yra asmens duomenys. (Kas yra asmens duomenys?, 2024). Pagal ES „DI akto“ 2 straipsnio 7 dalį, Sąjungos teisė dėl asmens duomenų apsaugos, privatumo ir ryšių konfidencialumo taikoma asmens duomenims, tvarkomiems vykdant šiame reglamente nustatytas teises ir pareigas. Tai reiškia, kad BDAR teisės aktas taikomas šioje srityje. Anksčiau buvo kalbėta apie BDAR 22 straipsnio poveikį priimant automatizuotus sprendimus. Šiuo atveju galima teigti, kad tokiu atveju gali iškilti problema kibernetinei saugai. Asmenys, pasitelkę DI, gali juo manipuliuoti ir gauti asmeninę informaciją. Pavyzdžiui, DI gali būti panaudojamas įsilaužėliams „nuodijant“ arba pakeičiant DI algoritmo naudojamus mokymo duomenis, kad paveiktų galutinius jo priimamus sprendimus. Trumpai tariant, algoritmas tiekiamas apgaulinga informacija, o netinkama įvestis sukelia blogą išvestį (AI and Cybersecurity: A New..., 2023). Taip pat ir „deep fake“ (DI sukurtų vaizdų, vaizdo įrašų, tekstų tikroviškos klastotė) panaudojime, asmenys gali pasitelkti DI ir sukurti tikroviškas klastotes ir taip apgauti žmones pateikiant jiems asmens duomenis. Duomenų atskleidimas galimas ir per patį DI, tai yra, jeigu įvairios institucijos, asmenys naudoja jį veikloje ir jį pasitelkiant saugo duomenis tai, pavyzdžiui, pakeitus jo algoritmų veikimą, jį suklaidinant, gali būti paskleisti jo saugomi ir apdoroti duomenys. Kadangi teismų ir antstolių sistemose tvarkoma itin jautri asmeninė informacija, įskaitant finansinius įrašus, teisinius dokumentus ir kitus asmens duomenis, pavyzdžiui, vardus ir adresus. Todėl, pavyzdžiui, kibernetinių atakų metu asmens duomenys gali būti paviešinti ir taip sukelti žalą asmenims. Todėl šiose sistemose diegiami DI algoritmai turi būti tinkamai užtikrinti duomenų apsaugos standartus, kad būtų išvengta neteisėtos prieigos prie asmeninių, neskelbtinų duomenų, jų atskleidimo ar netinkamo naudojimo.

Antra, svarbus iššūkis tobulėjant DI sistemai yra jo atsakomybės klausimas. Kas turėtų atsakyti už jo asmenims sukeltą žalą, todėl čia tuo pačiu kyla ir DI subjektiškumo problema. DI technologija remiasi žmogaus intelekto imitavimu, nors šiuo metu DI nėra

savarankiškas ir dar nepasižymi žmogaus intelekto savybėmis, tačiau jo panaudojimas įvairiuose gyvenimo srityse, tuo pačiu ir teisėje gali sukelti žalos.

Vertinant DI atsakomybės klausimą per Lietuvos teisės aktų reguliavimą, svarbu išskirti civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos, ir kaltė. Dar vienas svarbus atsakomybės aspektas tai subjektiškumas. Subjektas tai žmogus, asmuo – fizinis arba juridinis. Galima sakyti, kad jeigu DI būtų pažengęs dar labiau, tai yra būtų autonomiškas ir veiktų be žmogaus įsikišimo, tuomet jį galėtume laikyti savarankišku subjektu, jis būtų pasiekęs žmogui būdingą intelektą ir suprastų savo daromus veiksmus. Jeigu vertintume antstolio atsakomybės klausimą, tai jiems yra taikoma deliktinė atsakomybė, o Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad būtiniausios sąlygos šiai atsakomybei taikyti yra neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys tarp skolininko veiksmų žalos ir kaltė (išskyrus įstatymų numatytus atvejus, kai civilinės atsakomybė atsiranda be kaltės). Nagrinėjant tokio pobūdžio ginčus, būtina patikrinti, ar egzistuoja visos įstatyme nurodytos sąlygos, kurioms esant galimas civilinės atsakomybės taikymas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 16d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-454/2010). Taigi, norint DI nustatyti atsakomybę reikėtų jį pripažinti teisės subjektu, turinčiu teisinį subjektiškumą. 2022 m. rugsėjo 28 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymą dėl direktyvos dėl nesutartinės civilinės atsakomybės taisyklių pritaikymo dirbtiniam intelektui, kurioje siūloma teisinė sistema, skirta nustatyti atsakomybę už DI sistemų padarytą žalą. Joje siūloma nustatyti griežtos atsakomybės režimą didelės rizikos DI sistemoms, pagal kurį kūrėjai ir operatoriai būtų atsakingi už padarytą žalą, neatsižvelgiant į neatsargumą. Šia direktyva kūrėjai ir operatoriai skatinami imtis būtinų priemonių sistemos saugai ir patikimumui užtikrinti. Jos taisyklėmis siekiama maksimaliai padidinti DI teikiamą naudą ir kartu sumažinti susijusią riziką (Madiega, 2023). Taigi, DI atsakomybės reguliavimo dėl jo padarytos žalos Lietuvos sistemoje nėra, ES mastu tokiu bandymų sureguliuoti atsakomybę yra. Yra nuomonių, kad ir nesant reguliavimui civilinė atsakomybė gali būti taikoma. Teisė ne kartą prisitaikė, tad ir šįkart prisitaikys prie naujų socialinių pokyčių. Teisė ir technologijos vystosi kartu (Rimkutė, 2021). Būtent bandant aiškinti esamus įstatymus per šių dienų aktualijų prizmę būtų galima teisės aktus pritaikyti ir nustatant atsakomybę už DI technologijos padarytą žalą. Reikia sutikti, kad šiuo metu atsakingi asmenys turėtų būti DI kūrėjai ir jo operatoriai, diegėjai, nes kurdami, diegdami tokią sistemą jie turi suprasti kylančias rizikas ir suprasti tai, kad DI nėra pilnai autonomiška technologija, jai vis dar reikia žmogaus įsikišimo.

Trečia, vienas iš iššūkių yra ir pats DI reguliavimas. Galima šį iššūkį išskirti į dvi dalis: iššūkį kurti teisės aktus, reguliuojančius DI, ir iššūkį kai reguliavimas stabdo DI tobulėjimą ir panaudojimą teisinėje sistemoje.

Iššūkis kurti teisės aktus reguliuojančius DI gali pasireikšti tuo, kad DI tobulėjimo tempas yra žymiai spartesnis nei įstatymų priėmimo. Kad įstatymai įsigalioję jie turi praeiti daug stadijų, todėl kol įsigalios, DI bus dar labiau pažengęs ir tuomet prireiks naujo reguliavimo. Todėl manytina, kad reguliavimas turi būti lankstus (Rubens, 2023). Taip pat viena iš problemų yra ir valstybės valdžios patirties trūkumas tokiose srityse, todėl priimant teisės aktus reikia pasitelkti ekspertus. Taigi, čia keletas sunkumų kylančių bandant sureguliuoti DI. Visgi manytina, kad pagrindinis dalykas, dėl kurio reguliavimas tampa iššūkiu, būtent ir yra tai, kad DI sparčiai auga, sparčiai tobulėja ir to pasekoje tinkamo DI reguliavimo galima ir nesulaukti. Kalbant apie DI reguliavimo sunkumą tuo aspektu, kad galima varžyti jo plėtrą, galima paminėti Europos Komisijos 2020 metų gruodžio mėnesio 2 dienos paskelbtą priemonių rinkinį „Teisingumo skaitmeninimas Europos Sąjungoje“, kuriame nurodoma, kad galutinis sprendimų priėmimas turi likti žmogaus vykdoma veikla ir priklausyti nuo žmogaus sprendimo. Tik teisėjai gali užtikrinti, kad būtų sąžiningai laikomasi pagrindinių teisių, subalansuoti tarpusavyje priešingus interesus ir bylos analizėje atsižvelgti į nuolatinius visuomenės pokyčius. Kartu svarbu, kad teismo sprendimus priimtų teisėjai, visapusiškai suprantantys DI programas ir visą informaciją, į kurią tose DI programose atsižvelgiama ir kuria jie galėtų pasinaudoti savo darbe ir atitinkamai galėtų paaiškinti savo sprendimus (Teisingumo skaitmeninimas Europos Sąjungoje, 2020). Taip pat ir anksčiau minėto BDAR 22 straipsnis nurodo tam tikras taisykles, kurios taikomos priimant automatizuotus sprendimus. Daug DI taikymo sričių apskritai nėra apibrėžtos, tačiau per didelis DI metodų reguliavimas gali apriboti inovacijų taikymą valstybėje ir ji dėl to praras konkurencinį pranašumą. Kita vertus, per daug liberalus reguliavimas gali nulemti ypač skausmingus padarinius, kai sureguliuoti smarkiai žmogaus teises pažeidžiančias priemones bus sudėtinga arba kai tai bus daroma per vėlavai (Murauskas, 2019). Taigi, reguliuojant DI reikia rasti balansą tarp greito įstatymų leidimo ir tokių taisyklių sukūrimo, kurios DI inovacijų nevaržytų ar bent nevaržytų taip, jog DI plėtra nesustotų ir nebūtų padaryta žala technologijų pažangai.

Taigi, apibendrinus visus kylančius iššūkius bandant DI technologiją pritaikyti ne tik skirtingose srityse, tačiau ir vykdymo procese, kyla įvairios etinės ir teisinės problemos. Etinių problemų, tokių kaip diskriminacija ir skaidrumas, išvengimui turėtų būti pasitelktas visapusiškas DI tobulinimas, tai yra, diegiant teisingas praktikas į jo duomenų sistemą, o pamačius klaidingai priimamus sprendimus, juos taisyti ir neleisti DI ateityje remtis

tokiomis išvadamis. Teisinių iššūkių klausimas susijęs su duomenų apsauga, su DI atsakomybės problematika ir reguliavimo sunkumais, gali privesti prie griežtų reguliavimo taisyklių, kurios nebūtinai užtikrins saugų DI naudojimą, tačiau gali ir lėtinti DI raidą. Visi šie iššūkiai aktualūs ir atliekant antstolio bei teismų funkcijas, DI panaudojimas šiose srityse tampa vis labiau suprantamas kaip galimybė spartinti procesus ir padėti susitvarkyti su dideliu informacijos kiekiu, todėl būtent įsiliejus DI į šias veiklas neišvengiami bus ir kylantys iššūkiai.

IŠVADOS

1. Dirbtinio intelekto sąvoka nėra apibrėžta, jos besikeičiantis požymis susijęs ir su besikeičiančia dirbtinio intelekto technologija. Dirbtinio intelekto panaudojimo tikslas yra imituoti žmogaus intelektą. Geriausias būdas paaiškinti dirbtinį intelektą turėtų būti remiantis ne vien jo technologiniais veikimo principais, bet ir pasitelkiant patikimo dirbtinio intelekto apibrėžtį: jis turi būti teisėtas, etiškas ir patvarus tiek techniniu, tiek socialiniu požiūriu.
2. Dirbtinio intelekto raida prasidėjusi XIX amžiuje spartėjo ir vis dar yra tobulėjimo kelyje. Dirbtinio intelekto technologijos pokyčiai darė įtaką ir teisės sistemai, buvo pradėta jį pasitelkti vykdant įvairias teismų ir kitų teisininkų funkcijas. Būtent dėl tokios sparčios dirbtinio intelekto raidos kilo poreikis jo reguliavimui, kad būtų užtikrintos žmogaus teisės, bei saugumas naudojantis dirbtinio intelekto technologija. Svarbiausias Europos Sąjungos žengtas žingsnis dirbtinio intelekto reguliavimo srityje yra neseniai priimtas „Dirbtinio intelekto aktas“.
3. Galimybės panaudoti dirbtinį intelektą vykdymo procese galima išskirti į teismų funkcijų užtikrinimo sritį, bei antstolių funkcijų vykdymo. Remiantis kitų šalių pavyzdžiais dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės teismų funkcijoms užtikrinti egzistuoja ir gali būti žvelgiama per šiuo metu reguliavimo suteikiamas galimybes dirbtinio intelekto panaudojimui. Lietuvoje nors ir tiesiogiai nereglamentuojamas dirbtinio intelekto panaudojimas teismų funkcijoms atlikti tačiau įstatymų nuostatos apie informacinių technologijų panaudojimą teismo procese bei BDAR įtvirtintas automatizuotas sprendimų priėmimas, sudaro pagrindą dirbtinio intelekto panaudojimui.
4. Antstolių veikloje dirbtinis intelektas pasitarnautų padedant sisteminti didelius kiekius gaunamos informacijos, taip pat nurašant skolas, bendraujant su susiinteresuotais asmenimis. Dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės šioje srityje plačios, puikus pavyzdys yra Lietuvoje jau veikiantis dirbtinio intelekto pagrindu sukurtas robotas „Antanas“, kurio funkcijų sąrašas platus ir gali stipriai palengvinti antstoliams tenkantį krūvį. Reguliavimo požiūriu dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės nėra varžomos, galima teigti, kad dabartiniu reguliavimu jau ir įtvirtintos.
5. Dirbtinio intelekto panaudojimo perspektyvos išskirtos į: technologijos panaudojimą teismų sprendimų ir kitų teismo dokumentų priėmimo, pavyzdžiui vykdomųjų dokumentų išdavimui, dirbtinis intelektas galėtų pagal jam pateiktus

duomenis sugeneruoti vykdomąjį dokumentą, taip padedant teisėjams labiau koncentruotis į sudėtingesnes bylas. Kita galima perspektyva būtų pokalbių robotų panaudojimas bendraujant su interesuotais asmenimis, tokių robotų panaudojimas palengvintų tiek suinteresuotų asmenų tiek ir antstolių bei teismų bendravimą, asmenys galėtų kreiptis ir jiems būtų paaiškinti rūpimi klausimai. Viena aktualiausių šių dienų temų tai skaitmeninio turto išieškojimas, todėl verta jį išskirti kaip perspektyvą, nes panaudojant dirbtinį intelektą būtų galima nustatyti slepiamą turtą ir taip užtikrinti išieškotojo teises.

6. Dirbtinio intelekto panaudojimas tai ne tik plusai, jo galimybės gali būti varžomos tam tikrų iššūkių. Etiniai iššūkiai, tai diskriminacija, pavyzdžiui dirbtinis intelektas griežtesnius sprendimus priimtų vienos socialinės grupės atžvilgiu, taip pat skaidrumas, nes tobulėjant dirbtiniam intelektui sunkėja ir jo algoritmų technologija, todėl jo priimamų sprendimų paaiškinamumas gali būti neįmanomas. Teisiniai iššūkiai, susiję su duomenų apsauga, kai pasitelkiant dirbtinį intelektą ar jį „apgaunant“ būtų atskleisti asmens duomenys, antra, dirbtinio intelekto atsakomybės klausimas, šiuo metu veikiant ne visai autonomiškam dirbtiniam intelektui atsakomybė turėtų prisiimti jo kūrėjai, diegėjai, tai reiškia, kad naudojant dirbtinį intelektą teismuose ir antstolių funkcijoms atlikti tokią atsakomybę, nesant dirbtinio intelekto teisiniam subjektiškumui, tektų prisiimti antstoliams ir teismams naudojantiems šią technologiją, ir trečia išskirta problema – tai pats dirbtinio intelekto reguliavimas, kuris pasireiškia per sudėtingumą dėl jo spartaus tobulėjimo greitai priimti teisės aktus, bei per tai, kad suregulius jį griežtai gali būti padaryta daugiau žalos nei naudos.

ŠALTINIAI

I. Teisės norminiai aktai:

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). OJ L 119
2. Komisijos Komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių Reikalų Komitetui ir Regionų Komitetui 2018 m. balandžio 25 d. pranešimas dėl dirbtinio intelekto Europai. *COM/2018/237*, p. 1
3. Komisijos Komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir Socialinių Reikalų Komitetui ir Regionų Komitetui 2020 m. gruodžio 2 d. pranešimas dėl Teisingumo Sistemų Skaitmeninimo Europos Sąjungoje Priemonių Rinkinio. *COM/2020/710*, p. 4
4. Europos Parlamento 2024 m. kovo 13 d. teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio suderintas taisykles dėl dirbtinio intelekto (Dirbtinio intelekto aktas) ir iš dalies keičiančio tam tikrus Sąjungos teisės aktus. *P9_TA(2024)0138*, p. 4
5. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės Žinios*, 1992, 33-1014
6. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 2002, 36-1340
7. Lietuvos Respublikos Teismų įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 1994, 46-851
8. Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 2002, 53-2042

II. Specialioji literatūra:

Knygos:

1. Braun Binder, N. (2021). Artificial Intelligence and Taxation. Iš De Bruyne, J., Vanleenhove, C. (2021) Artificial Intelligence and the Law. Cambridge: Intersentia
2. Jokubauskas, R., et al. (2022). Vykdomo procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
3. Juškevičiūtė-Vilienė, A. (2020). Dirbtinis intelektas ir konstitucinė teisė į teisingumą. *Folia iuridica*, 117-136

- Marr B. (2024). *Generative AI in practice: 100+ Amazing Ways Generative Artificial Intelligence is Changing Business and Society*, New Jersey: Wiley

Elektroniniai leidiniai:

- Ai.engineering.columbia.edu. *Artificial Intelligence (AI) vs. Machine Learning*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://ai.engineering.columbia.edu/ai-vs-machine-learning/> [žiūrėta 2023 m. kovo 6 d.]
- Antanas.lt. *Kaip tai veikia*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://antanas.lt/kaip-tai-veikia/> [žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.]
- Antstoliurumai.lt. Antstolis – nepakeičiamas elektroninių procedūrų dalyvis. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2268> [žiūrėta 2024 m. kovo 20 d.]
- Antstoliurumai.lt. *Apklausa: didžiausia tikimybė išnykti – notaro profesijai, mažiausia – antstolio*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2636> [žiūrėta 2024 m. kovo 22 d.]
- Apac-insider.com. *How Is China Using AI?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.apac-insider.com/how-is-china-using-ai/> [žiūrėta 2024 m. kovo 14 d.]
- Apeliacinis.lt. *Bylų skirstymas*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.apeliacinis.lt/informacija-apie-bylas/bylu-skirstymas/105> [žiūrėta 2024 m. kovo 10 d.]
- Apo.org.au. *Artificial Intelligence And Life In 2030*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2016-09/apo-nid210721.pdf> [žiūrėta 2024 m. kovo 2 d.]
- Chedayan, B. (2023). *Blockchain for Debt Collection: The Future of Debt Recovery?* [interaktyvus] linkedin.com. Prieiga per internetą: <https://www.linkedin.com/pulse/blockchain-debt-collection-future-recovery-brijesh-chedayan> [žiūrėta 2024 m. balandžio 3 d.]
- Clio.com. *Artificial Intelligence in Courtrooms*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.clio.com/resources/ai-for-lawyers/ai-in-courtrooms/> [žiūrėta 2024 m. 23 d.]
- Coe.int. *History of Artificial Intelligence* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/history-of-ai> [žiūrėta 2024 m. kovo 2 d.]

15. Collect.ai. *Debt collection & artificial intelligence: use becomes obligatory*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.collect.ai/en/wiki/debt-collection-ai-obligatory/> [žiūrėta 2024 m. kovo 30]
16. Commission.europa.eu. *Kas yra asmens duomenys?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/reform/what-personal-data_lt [žiūrėta 2024 m. balandžio 2 d.]
17. Eimin.lrv.lt. *Lietuvos dirbtinio intelekto strategija*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: [https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/DI_strategija_LT\(1\).pdf](https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/DI_strategija_LT(1).pdf) [žiūrėta 2024 m. kovo 19 d.]
18. Europos Komisija. (2022). *Artificial intelligence liability directive*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI\(2023\)739342_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/739342/EPRS_BRI(2023)739342_EN.pdf) [žiūrėta 2024 m. balandžio 8 d.]
19. Europos Komisijos Aukšto lygio dirbtinio intelekto ekspertų grupė. (2018). *Dirbtinio intelekto apibrėžimas*. Briuselis: Europos Komisija
20. Europos Komisijos Aukšto lygio dirbtinio intelekto ekspertų grupė. (2019). *Patikimo DI etikos gairės*. Briuselis: Europos Komisija
21. Europos Teisingumo Veiksmingumo Komisija. (2018) *Europos etikos chartija dėl dirbtinio intelekto naudojimo teismų sistemose ir jų aplinkoje*. Europos Taryba: Strasbūras
22. Gaubienė, N. (2019) *Lietuvos dirbtinio intelekto strategija: ar teisingai suprantamas dirbtinis intelektas?* [interaktyvus] Teise.pro. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2019/08/26/n-gaubiene-lietuvas-dirbtinio-intelektos-strategija-ar-teisingai-suprantamas-dirbtinis-intelektas/> [žiūrėta 2024 m. kovo 7 d.]
23. Gaubienė, N. (2023). N. Gaubienė. *Modernus vykdymo procesas=sėkmingai apgintos teisės*. [interaktyvus] Teise.pro Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2023/06/30/n-gaubiene-modernus-vykdyimo-procesassekmingai-apgintos-teises/> [žiūrėta 2024 m. kovo 21 d.]
24. Gaubienė, N., Satkauskienė, D. (2023). *Skaitmenizacija Lietuvos vykdymo procese*. [interaktyvus] Teise.pro. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2023/05/16/n-gaubiene-d-satkauskiene-skaitmenizacija-lietuvas-vykdyimo-procese/> [žiūrėta 2024 m. balandžio 2 d.]

25. Holzwarth, P. (2024). *KI-Einsatz im deutschen Gerichtsvollzieherwesen: Möglichkeiten, Chancen und Risiken*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://de.linkedin.com/pulse/ki-einsatz-im-deutschen-gerichtsvollzieherwesen-und-holzwarth-tpqpe> [žiūrėta 2024 m. kovo 22 d.]
26. Kleijn, R. (2022). Artificial Intelligence Versus Biological Intelligence: A Historical Overview. Iš: Custers, B. ir Villaronga, E. (2022) *Law and AI*. Rinkinys. Berlynas: Springer
27. Law.com. *Brazils overwhelmed judiciary desperate for help turns to artificial intelligence*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.law.com/international-edition/2024/01/16/brazils-overwhelmed-judiciary-desperate-for-help-turns-to-artificial-intelligence/?sreturn=20240314035843> [žiūrėta 2024 kovo 13 d.]
28. Law.com. *Colombian judge uses AI tool ChatGPT in court ruling*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.law.com/international-edition/2023/02/08/colombian-judge-uses-ai-tool-chatgpt-in-court-ruling/> [žiūrėta 2024 m. kovo 30 d.]
29. Lietuvos antstolių rūmai. (2023) Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo veiklos ataskaita. Vilnius: Lietuvos antstolių rūmai
30. Lrs.lt. *Seimo Ateities komitetas įsteigė Dirbtinio intelekto darbo grupę: „Teisinis šuolis į dirbtinio intelekto ateitį Lietuvoje*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=287217 [žiūrėta 2024 m. kovo 20 d.]
31. Marwala, T. (2024). AI And The Law – Navigating The Future Together. [interaktyvus] unu.edu. Prieiga per internetą: <https://unu.edu/article/ai-and-law-navigating-future-together> [žiūrėta 2024 m. balandžio 3 d.]
32. Morganstanley.com. AI and Cybersecurity: A New Era. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.morganstanley.com/articles/ai-cybersecurity-new-era> [žiūrėta 2024 m. balandžio 8 d.]
33. Murauskas, D. (2019) *Dirbtinio intelekto metodai teisės taikymo srityje – galimybes varžo etiniai klausimai*. [interaktyvus] Spectrum. Prieiga per internetą: <https://naujienos.vu.lt/dirbtinio-intelekto-metodai-teises-taikymo-srityje-galimybes-varzo-etiniai-klausimai/> [žiūrėta 2024 m. kovo 20 d.]
34. Osborneclarke.com. AI and the future of Dispute Resolution: Computer Says No? [interaktyvus] Prieiga per interenetą: <https://www.osborneclarke.com/insights/ai-future-dispute-resolution-computer-says-no> [žiūrėta 2024 m. kovo 24 d.]

35. Public.tableau.com. *AI systems and other key cyberjustice tools applied in the digital transformation of the judiciary*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://public.tableau.com/app/profile/cepej/viz/ResourceCentreCyberjusticeandA/AITOOLSINITIATIVESREPORT?publish=yes&fbclid=IwAR1iZSVO4zuVa4EcDO-p7knErP0KyQF76IDSF3rybIVi87yY4V66X1EgXQQ_aem_Aa2q7x1_IVdBhJL5rUw6hcUHOiUe07glF7UYmbXPKK494PuNcsc5jUMJvmda9BuX7Edij4Wa6eo4j3DJTF8Ugkk [žiūrėta 2024 m. kovo 11 d.]
36. Raso, F. Et al. (2018). *Artificial Intelligence & Human Rights: Opportunities & Risks*. [interaktyvus] Berkamn Klein Center. Prieiga per internetą: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=745086022072096119012082003117101011033038073093037044085069078124096002092026115065023050121119108017105126074121020071118125103053093022043092006030095089083006070061038091008023098098096086097008079015014102104117116065099021013066090087116003094&EXT=pdf&INDEX=TRUE>) [žiūrėta 2024 m. kovo 8 d.]
37. Registrucentras.lt. *Piniginių lėšų apribojimų informacinė sistema (PLAIS)*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.registrucentras.lt/p/1026> [žiūrėta 2024 m. kovo 22 d.]
38. Rimkutė, D. (2021). *Dirbtinis intelektas ir civilinė atsakomybė*. [interaktyvus] Teise.pro. Prieiga per internet: <https://www.teise.pro/index.php/2021/05/09/d-rimkute-dirbtinis-intelektas-ir-civiline-atsakomybe/> [žiūrėta 2024 m. balandžio 10 d.]
39. Rm.coe.int. *How is Austria approaching AI integration into judicial policies*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/how-is-austria-approaching-ai-integration-into-judicial-policies-/16808e4d81> [žiūrėta 2024 m. kovo 15 d.]
40. Rubens, P. (2023). *The problems of AI regulation*. [interaktyvus] charitydigital.org.uk. Prieiga per internetą: <https://charitydigital.org.uk/topics/the-problems-of-ai-regulation-11053> [žiūrėta 2024 m. balandžio 11 d.]
41. Sheehan, M. (2024). *Tracing the Roots of China's AI regulation*. [interaktyvus] Carnegie Endowment for International Peace. Prieiga per internetą: https://carnegieendowment.org/files/Sheehan_Reverse_Engineering_AI_Gov-UPDATED.pdf [žiūrėta 2024 m. kovo 12 d.]

42. Sunstone.in. *Artificial Intelligence Vs Information technology: A student Guide*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://sunstone.in/blog/artificial-intelligence-vs-information-technology> [žiūrėta 2024 m. kovo 19]
43. Tableau.com. *What is the history of artificial intelligence (AI)?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.tableau.com/data-insights/ai/history#history> [žiūrėta 2024 m. kovo 7 d.]
44. Taylor, A. (2020). *AI Prediction Tools Claim to Alleviate an Overcrowded American Justice System... But Should they be Used?* [interaktyvus] Stanford politics. Prieiga per internetą: <https://stanfordpolitics.org/2020/09/13/ai-prediction-tools-claim-to-alleviate-an-overcrowded-american-justice-system-but-should-they-be-used/> [žiūrėta 2024 m. kovo 10 d.]
45. Teise.pro. *Antstoliai 2023 m. išieškojo ketvirtadaliu daugiau skolų*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2024/01/12/antstoliai-2023-m-isieskojo-ketvirtadaliu-daugiau-skolu/> [žiūrėta 2024 m. kovo 19 d.]
46. Teise.pro. *Ar dirbtinio intelekto technologija ateityje pakeis antstolį?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2023/12/08/ar-dirbtinio-intelekto-technologija-ateityje-pakeistu-antstoli/> [žiūrėta 2024 m. kovo 21 d.]
47. Teise.pro. *Išieškojimas iš skaitmeninio turto: kaip iššūkius paversti galimybėmis?* [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2019/12/02/isieskojimas-is-skaitmeninio-turto-kaip-issukius-paversti-galimybemis/> [žiūrėta 2024 m. balandžio 2 d.]
48. Whitehouse.gov. *FACT SHEET: President Biden Issues Executive Order on Safe, Secure, and Trustworthy Artificial Intelligence*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/10/30/fact-sheet-president-biden-issues-executive-order-on-safe-secure-and-trustworthy-artificial-intelligence/> [žiūrėta 2024 m. kovo 20 d.]

III. Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-969/2023
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-587-687/2015)
4. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-266/2014)
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 16d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-454/2010

SANTRAUKA

Dirbtinio intelekto technologijos panaudojimo galimybės vykdymo procese: iššūkiai ir perspektyvos

Gerda Rudminaitė

Magistro darbe aptariama dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese galimybės, iššūkiai ir perspektyvos. Tema atskleidžiama nagrinėjant aktualius teisės aktus, pasitelkiama Lietuvos bei užsienio mokslinė literatūra. Darbe aiškinamasi dirbtinio intelekto sąvoka, jos apibrėžimo problematika tobulėjant dirbtinio intelekto technologijai. Nagrinėjant kokia dirbtinio intelekto raida aiškinamasi ir jos raidos įtaka įvairioms gyvenimo sritims tarp jų ir teisės sričiai. Darbe nagrinėjama dirbtinio intelekto reguliavimo poreikis, aptariamas Europos Sąjungos „Dirbtinio Intelektto aktas“, kuris nors šiuo metų dar neįsiteisėjęs, tačiau ateityje jis bus aktualus ir Lietuvos sistemai, taip pat nagrinėjama ir kokios šalys jau yra išleidusios teisės aktus dirbtinio intelekto reguliavimui. Aiškinamasi kokios dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės teismų veikloje vykdant įstatymų nustatytas funkcijas: vykdomųjų dokumentų išdavimo, kontrolės funkcija, bei asmenų teisių apsaugos, taip pat aiškinamasi ir dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės antstolių veikloje, aptariamas jau sukurto dirbtinio intelekto pasitelkimas atliekant pasikartojančias, nesunkias funkcijas. Magistro darbe aptariamos techninės bei teisinės galimybės remiantis įvairiais šaltiniais, lyginama atskirų šalių praktika diegiant dirbtinį intelektą teisės srityje. Magistro darbe išskiriami dirbtinio intelekto panaudojimo vykdymo procese iššūkiai, tiek etiniai: diskriminacija, skaidrumas, tiek teisiniai: duomenų apsauga, atsakomybės klausimas, bei reguliavimo problematika, nagrinėjama kokią įtaką šių iššūkių buvimas darys dirbtinio intelekto technologijos transformacijai.

SUMMARY

Possibilities of Using Artificial Intelligence Technology in the Execution Process: Challenges and Prospects

Gerda Rudminaitė

The Master's thesis discusses the opportunities, challenges and perspectives for the use of artificial intelligence in the execution process. The topic is revealed by examining relevant legislation, using Lithuanian and foreign scientific literature. The thesis explains the concept of artificial intelligence and the problems of its definition in the context of the development of artificial intelligence technology. The development of artificial intelligence is also examined in terms of its impact on various spheres of life, including the field of law. The work examines the need for regulation of artificial intelligence, discusses the European Union's "Artificial Intelligence Act", which, although it has not yet entered into force this year, will be relevant to the Lithuanian system in the future, and also examines which countries have already issued legislation to regulate artificial intelligence. The possibilities of using artificial intelligence in the activities of courts in the performance of statutory functions: the issuance of enforcement documents, the control function, and the protection of the rights of individuals, as well as the possibilities of using artificial intelligence in the activities of bailiffs, and the use of already developed artificial intelligence for repetitive, non-complex functions are discussed. The Master's thesis discusses the technical and legal possibilities on the basis of various sources, and compares the practice of different countries in implementing artificial intelligence in the legal field. The Master's thesis identifies the challenges of using artificial intelligence in the enforcement process, both ethical: discrimination, transparency, and legal: data protection, liability, and regulatory issues, and examines how the existence of these challenges will affect the transformation of artificial intelligence technology.